

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οικονομικός Νεοφιλελευθερισμός, Παγκοσμιοποίηση και
Εισοδηματική Ανισότητα : μία προσέγγιση με δεδομένα panel

Του

Βαφειάδη Δημήτρη

Θεσσαλονίκη 2023

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας σηματοδοτεί και την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Οικονομική Επιστήμη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους γονείς μου για την διαρκή υποστήριξη τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος και φυσικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Στυλιανό Φουντά για όλη τη βοήθεια και τη καθοδήγηση που μου προσέφερε.

Θεσσαλονίκη, 2023

Βαφειάδης Δημήτριος

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	5
1.Εισαγωγή	6
2.Βιβλιογραφική Επισκόπηση	11
2.1.Από τον Κεϋνσιανισμό στην επικράτηση του Οικονομικού Νεοφιλελευθερισμού	11
2.2.Οικονομικός Νεοφιλελευθερισμός, Παγκοσμιοποίηση και Εισοδηματική Ανισότητα.....	14
2.2.1.Εισοδηματική Ανισότητα	14
2.2.2.Παγκοσμιοποίηση	15
2.2.3.Αποβιομηχανοποίηση	17
2.2.3.Χρηματιστικοποίηση	19
2.2.4.Διαπραγματευτική Ισχύς και Πόροι Ισχύος ανάμεσα στην Εργασία και το Κεφάλαιο.....	24
2.3.Ανασκόπηση Εμπειρικής Βιβλιογραφίας	27
3. Μεθοδολογία	31
3.1.Δεδομένα Πάνελ.....	31
3.2.Έλεγχος Διαστρωματικής Εξάρτησης	33
3.3.Έλεγχοι Μοναδιαίων Ριζών Δεύτερης Γενιάς.....	35
3.4.Δεδομένα και Περιγραφικά Στατιστικά	36
3.5.Εκτίμηση Υποδειγμάτων.....	44
4.Εμπειρικά Αποτελέσματα	46
5.Συζήτηση - Συμπεράσματα.....	57
6.Βιβλιογραφία	60
7.Παράρτημα.....	72

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιδιώκει τη μελέτη των αιτιών όξυνσης της εισοδηματικής ανισότητας στις πιο ανεπτυγμένες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. Μέσα από μία οπτική πολιτικής οικονομίας, αναδεικνύεται εμπειρικά η επίδραση που έχουν στην εισοδηματική ανισότητα η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και της εδραίωσης του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού, ως μοντέλο διαχείρισης του συστήματος της αγοράς τις τελευταίες δεκαετίες. Χρησιμοποιώντας ετήσια δεδομένα πάνελ για τις πλουσιότερες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α γίνεται εκτίμηση τριών υποδειγμάτων. Για τα πρώτα δύο οικονομετρικά μοντέλα χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα 17 χωρών μελών για τη χρονική περίοδο 1981-2019, ενώ για το τρίτο μοντέλο χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα 19 χωρών μελών για τη χρονική περίοδο 1991-2015. Σύμφωνα με τα εμπειρικά αποτελέσματα, η εισοδηματική ανισότητα σχετίζεται θετικά με τη διαδικασία της χρηματιστικοποίησης, την όξυνση της εμπορικής ολοκλήρωσης με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, τη πληθυσμιακή παγκοσμιοποίηση, τα εισοδήματα του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού, την ανεργία και τη τεχνολογία. Αντιθέτως, το ποσοστό συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα και το μερίδιο του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία, αποτελώντας παράγοντες διαπραγματευτικής ισχύος των εργαζομένων, σχετίζονται αρνητικά με την εισοδηματική ανισότητα και τη συσσώρευση πλούτου στα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα. Τέλος, η ισχύς του κράτους πρόνοιας επιδρά επίσης αρνητικά στην ανισότητα, ενώ αποτελεί το καθοριστικό παράγοντα για μία δικαιότερη αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος, ως απόρροια της εκάστοτε ισορροπίας ισχύος ανάμεσα στην εργατική και καπιταλιστική τάξη.

Λέξεις Κλειδιά : Οικονομικός Νεοφιλελευθερισμός, Παγκοσμιοποίηση, Εισοδηματική Ανισότητα, Πολιτική Οικονομία, Διαπραγματευτική Ισχύς Εργασίας-Κεφαλαίου

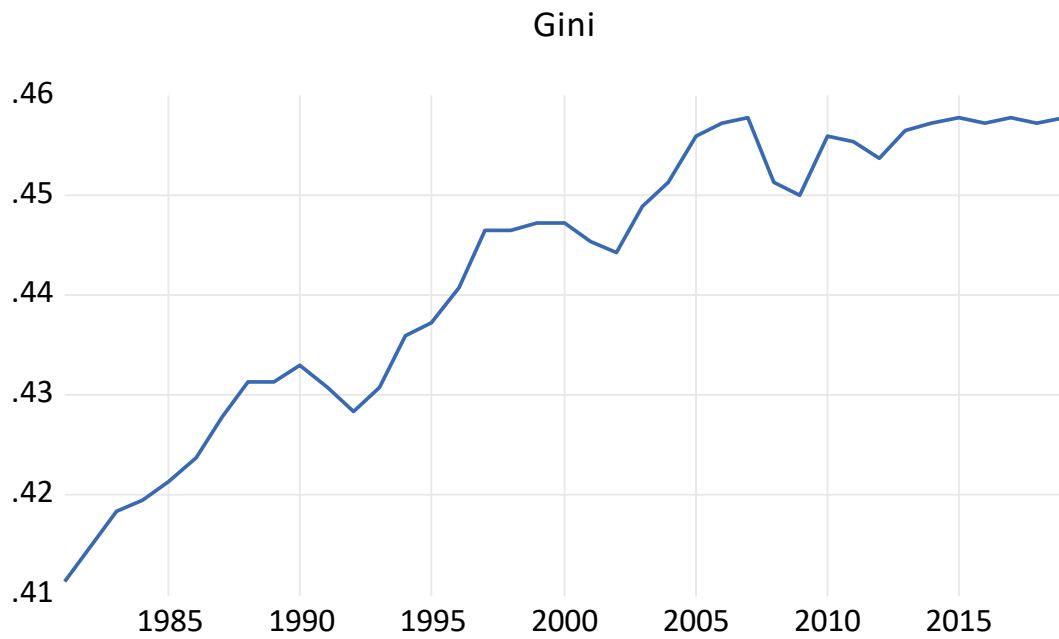
Abstract

This thesis seeks to study the causes of the worsening of income inequality in the most developed member countries of OECD. Through a perspective of political economy, this paper highlights the effect that the process of globalization and the consolidation of economic neoliberalism, as a model of managing the market system, have on income inequality in recent decades. Using annual panel data for the richest OECD member countries, three models are estimated. For the first two econometric models, data for 17 member countries were used for the period 1981-2019, while for the third model, data for 19 member countries were used for the period 1991-2015. According to the empirical results, income inequality is positively related to the process of financialization, the deepening of trade integration with less developed countries, population globalization, the incomes of the richest 1% of the population, unemployment and technology. In contrast, the rate of participation in labor unions and the labor share of national income, working as factors of workers' bargaining power, are negatively related to income inequality and the accumulation of wealth in the upper income strata. Finally, the power of the welfare state has also a negative effect on inequality, while it is the determining factor for a fairer redistribution of the national income, as a result of the current balance of power between the working and the capitalist class.

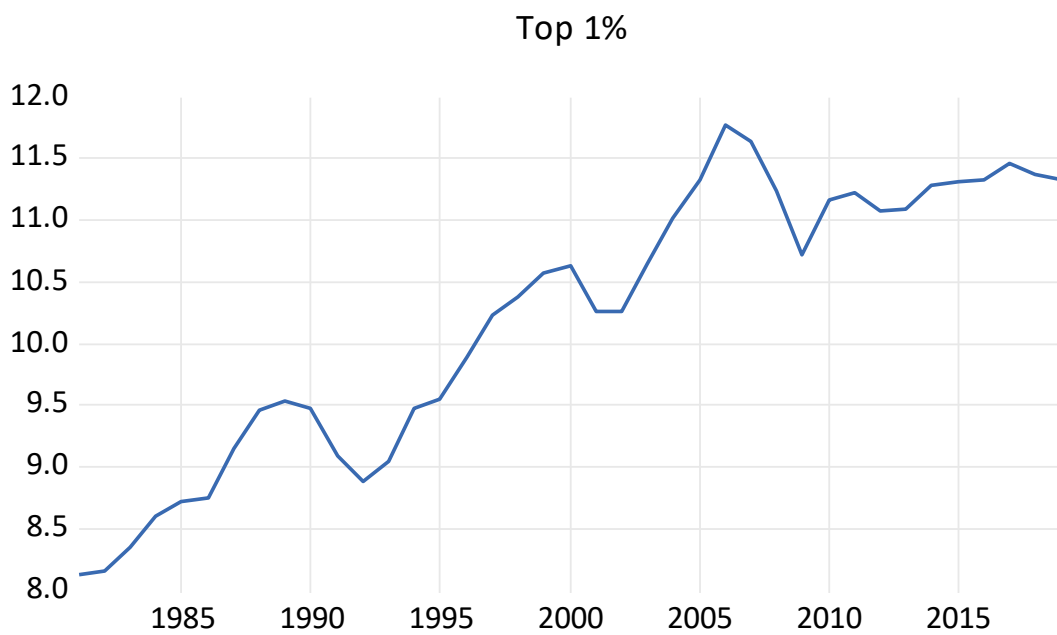
Keywords : Economic Neoliberalism, Globalization, Income Inequality, Political Economy, Labor-Capital Bargaining Power

1.Εισαγωγή

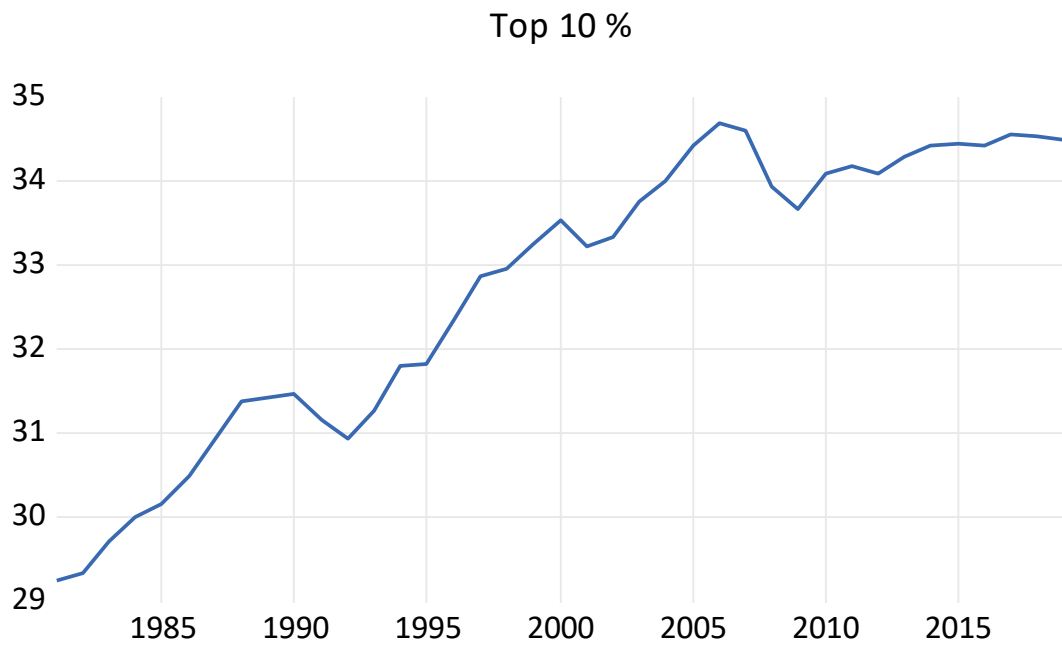
Τις τελευταίες δεκαετίες έχει επέλθει σημαντική πόλωση ως προς την αναδιανομή του παραγόμενου εισοδήματος στις περισσότερες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α, με το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών συνεχώς να αυξάνεται (OECD, 2008, 2011, 2015, 2019). Από τη μία πλευρά το ποσοστό του συνολικού εγχώριου προϊόντος που αντιστοιχεί στην εργασία βαίνει συνεχώς μειούμενο, ενώ συγχρόνως τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα των υψηλότερων εισοδημάτων αυξάνουν το μερίδιό τους (OECD, 2012). Χαρακτηριστικό παράδειγμα της εν λόγω διαδικασίας αποτελούν οι λεγόμενες αγγλοσαξονικές χώρες, με κύριο εκφραστή τις Η.Π.Α (Atkinson και συν., 2011). Αυτές οι αποκλίνουσες εισοδηματικές τάσεις ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο ενέχουν αρνητικές επιδράσεις τόσο για τη κοινωνική συνοχή όσο και για τη συνολική ζήτηση εν γένει (OECD, 2012). Η παραπάνω νόρμα αποτυπώνεται και στα διαγράμματα 1 έως 4 που ακολουθούν. Τα παρακάτω διαγράμματα αναπαριστούν τις μέσες τιμές τεσσάρων διαφορετικών μεταβλητών μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας (ή της εισοδηματικής αναδιανομής) για τη χρονική περίοδο 1981-2019 και αφορούν τις εξής 17 χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α : Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Νορβηγία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α, Νέα Ζηλανδία, Νότια Κορέα. Οι αντίστοιχες μεταβλητές είναι: (α) ο δείκτης εισοδηματικής ανισότητας Gini, (β) το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 1% του πληθυσμού, (γ) το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού, (δ) το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους (συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων).

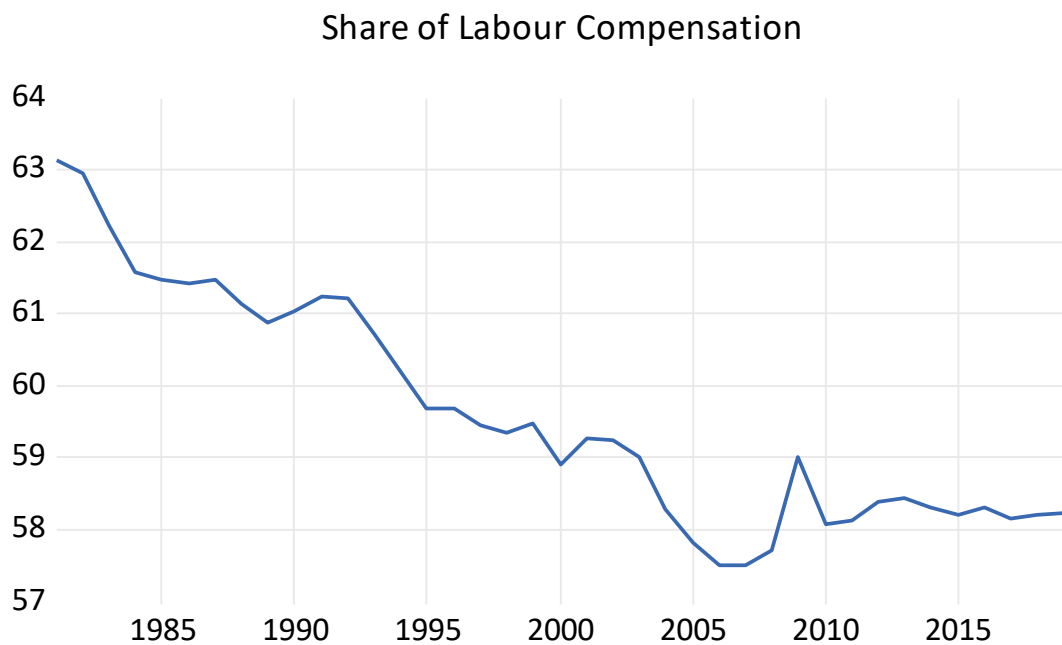
Διάγραμμα 1. Δείκτης Gini
Πηγή : WID (World Inequality Database)

Διάγραμμα 2. Μεταβλητή Top 1%
Πηγή : WID (World Inequality Database)

Διάγραμμα 3. Μεταβλητή Top 10%
Πηγή : WID (World Inequality Database)

Διάγραμμα 4. Μεταβλητή Share of Labour Compensation
Πηγή : PWT (Penn World Table)

Με βάση τα παραπάνω διαγράμματα, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η εισοδηματική ανισότητα φαίνεται να έχει αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες μεταξύ των χωρών μελών του Ο.Ο.Σ.Α. Σύμφωνα με τον Stockhammer (2013) ο ρυθμός ανάπτυξης των πραγματικών μισθών έχει μείνει πίσω σε σχέση με αυτόν της παραγωγικότητας ήδη από το 1980, διαμορφώνοντας έτσι μία ιστορική αλλαγή σε σχέση με την περίοδο μετά τη λήξη του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Αντίστοιχα, ο Kollmeyer (2017) αναφέρεται στο χάσμα μισθών και παραγωγικότητας των τελευταίων δεκαετιών, αναδεικνύοντας τη σημασία που έχει για την κατανόηση της κοινωνικής διάρθρωσης και της ανισότητας εν γένει. Μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου τα ημερομίσθια των ανειδίκευτων εργαζομένων σημείωσαν σημαντική αύξηση, ευνοώντας το βιοτικό τους επίπεδο και διαμορφώνοντας παράλληλα τη βάση για μία δικαιότερη κοινωνία (Kollmeyer, 2017). Όμως τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μία επιβάρυνση ως προς τον ρυθμό ανάπτυξης των μισθών σε σχέση με τον αντίστοιχο της παραγωγικότητας. Μία τάση η οποία ενισχύει την οικονομική ανισότητα, αφού αναδιανέμει τα οικονομικά οφέλη της βελτιωμένης παραγωγικής δραστηριότητας υπέρ του κεφαλαίου και της εργασιακής «ελίτ» που διακατέχεται από υψηλού επιπέδου εκπαίδευση και κατάρτιση, επιδρώντας αρνητικά στους υπόλοιπους εργαζόμενους (Kollmeyer, 2017).

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιδιώκει να συμβάλει στη μελέτη των αιτιών όξυνσης της εισοδηματικής ανισότητας στις ανεπτυγμένες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α μέσα από μία οπτική πολιτικής οικονομίας. Η διαφοροποίηση και η συμβολή της παρούσας εργασίας, σε σχέση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, έγκειται στο ότι μελετά την επίδραση της παγκοσμιοποίησης και των νεοφιλελεύθερων οικονομικών μεταρρυθμίσεων στην εισοδηματική ανισότητα για τις πιο ανεπτυγμένες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α (βάση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π και της διαθεσιμότητας των δεδομένων). Επιπλέον, γίνεται εκτίμηση τριών οικονομετρικών μοντέλων, χρησιμοποιώντας τρεις διαφορετικές εξαρτημένες μεταβλητές

μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας, για την καλύτερη μελέτη και σύγκριση των διαφορετικών αποτελεσμάτων. Το υπόλοιπο της παρούσας εργασίας ακολουθεί την εξής σειρά : Στην ενότητα 2, πραγματοποιείται η θεωρητική θεμελίωση της παρούσας εργασίας και γίνεται ανασκόπηση της αντίστοιχης εμπειρικής βιβλιογραφίας. Στην ενότητα 3 γίνεται μία γενική αναφορά στην μεθοδολογία των υποδειγμάτων με δεδομένα πάνελ, παρουσιάζονται αναλυτικά τα δεδομένα της παρούσας εργασίας, τα περιγραφικά τους στατιστικά και τέλος γίνεται διεξοδική αναφορά στην οικονομετρική στρατηγική που ακολουθήθηκε για την εκτίμηση των τριών υποδειγμάτων. Στην ενότητα 4, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα από τις εκτιμήσεις των τριών οικονομετρικών μοντέλων. Στην ενότητα 5, ακολουθεί η συζήτηση και τα συμπεράσματα των αποτελεσμάτων των παλινδρομήσεων. Στην ενότητα 6 παρουσιάζεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε, και τέλος στην ενότητα 7 ακολουθεί το παράρτημα, το οποίο περιλαμβάνει τους πίνακες συσχετίσεων των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν και τα αποτελέσματα των ελέγχων διαστρωματικής εξάρτησης και στασιμότητας που πραγματοποιήθηκαν.

2.Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1.Από τον Κεϋνσιανισμό στην επικράτηση του Οικονομικού Νεοφιλελευθερισμού

Πράγματι τα πρώτα τριάντα χρόνια μετά το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου αποτέλεσαν μία ιστορική περίοδο οικονομικής - κοινωνικής ανάπτυξης και ευημερίας. Μία περίοδο για την οικονομική ιστορία του καπιταλισμού όπου δεν παρουσιάζονται οικονομικές κρίσεις, ενώ παράλληλα το εισόδημα και η κατανάλωση των εργαζομένων σημειώνουν σημαντικά ποσοστά αύξησης (Λαπαβίτσας, 2004). Η εποχή αυτή ονομάστηκε «χρυσή εποχή» (golden age) για τις οικονομίες της Δύσης (Crafts, 1995 ; Hobsdawn, 1995; Vonyo, 2008 ; Cubel & Sanchis, 2009, Stockhammer, 2011). Μία περίοδος όπου οι καπιταλιστικές οικονομίες των ανεπτυγμένων χωρών βίωσαν πρωτοφανείς ρυθμούς ανάπτυξης, σταθεροποίηση των τιμών και αύξηση της κοινωνικής ισότητας (Berman, 1998). Η εποχή αυτή χαρακτηρίστηκε από μία σειρά μεταρρυθμιστικών πολιτικών, όπως αναδιανεμητική φορολογία, έλεγχο στις διεθνείς συναλλαγές και μία πολιτική ενεργούς κρατικής παρέμβασης στη λειτουργία της αγοράς. Χαρακτηριστικό της εν λόγω πολιτικής αποτέλεσαν η όξυνση των κρατικοποιήσεων και η πραγματοποίηση δημόσιων επενδύσεων, στοχεύοντας σε μακροοικονομικό επίπεδο στην εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης του εργατικού δυναμικού (Centeno & Cohen, 2012).

Η οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Δύσης βασίστηκε τη περίοδο αυτή στην εφαρμογή κεϋνσιανών μακροοικονομικών πολιτικών, διαμορφώνοντας έτσι τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάδειξη του λεγόμενου κράτους πρόνοιας (welfare state), στο πλαίσιο του οποίου ενισχύθηκαν σημαντικά οι κρατικές κοινωνικές δαπάνες (Tanzi και Schuknecht, 2000), οι μισθοί και η κατανάλωση (Tridico & Pariboni, 2017). Μέσα από την άσκηση

κεϋνσιανών μακροοικονομικών πολιτικών που στόχευαν στην ενίσχυση της συνολικής ζήτησης, οι χώρες της Δύσης προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν και να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις του επιχειρηματικού κύκλου και της ανεργίας. Μέσα από μία οπτική πολιτικής οικονομίας το κράτος πρόνοιας υπήρξε αποτέλεσμα : (α) ενός μεταπολεμικού ταξικού συμβιβασμού ανάμεσα στην εργατική και την αστική τάξη των χωρών της Δύσης (Wahl, 2011 ; Hobsbawm, 1995), (β) της σύνθεσης του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος και της επικράτησης δύο αντικρουόμενων κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών συστημάτων (Hobsbawm, 1995), (γ) μίας ηχηρής απάντησης των τότε κυβερνήσεων στην παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 και στην άνοδο των σοσιαλιστικών εργατικών κινημάτων της μεταπολεμικής περιόδου (Stockhammer, 2011). Ο Kollmeyer (2018) τονίζει τη σημασία της βιομηχανικής ανάπτυξης και του συνδικαλιστικού κινήματος ως προσδιοριστικούς παράγοντες της μεταπολεμικής ευημερίας, στη διάρκεια της οποίας ο τότε ανεπτυγμένος καπιταλιστικός κόσμος γνώρισε μία ακμάζουσα βιομηχανική οικονομία χαρακτηριζόμενη από καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Μία διαδικασία στην οποία συνέβαλαν η αύξηση της παραγωγικότητας, τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα, αλλά και η κυρίαρχη οικονομικοπολιτική θέση της Δύσης στις διεθνείς αγορές (Kollmeyer, 2018).

Το παραπάνω οικονομικό μοντέλο άρχισε σταδιακά να αντιμετωπίζει πιέσεις, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, αδυνατώντας να δημιουργήσει διεθνείς ανταγωνιστικές επιχειρήσεις (Bruton, 1998) στο πλαίσιο διαμόρφωσης μίας νέας παγκόσμιας οικονομικής πραγματικότητας. Επιπλέον τη περίοδο αυτή σημειωνόταν αύξηση του πληθωρισμού και της ανεργίας, ενώ οι ρυθμοί ανάπτυξης και παραγωγικότητας είχαν αρχίσει να παρουσιάζουν σημαντική επιβράδυνση (Stockhammer, 2011). Μία διαδικασία γνωστή και ως στασιμοπληθωρισμός (Centeno & Cohen, 2012). Η κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods το 1971 σηματοδότησε μία νέα εποχή για το παγκόσμιο καπιταλισμό, ο

οποίος έχασε τη δυνατότητα για συνεργασία και από κοινού ελέγχου των διεθνών κεφαλαιαγορών μέσω των κυβερνήσεων. Έτσι αποδυναμώθηκε η ικανότητα των χωρών για άσκηση πολιτικών ανεξάρτητων των πιέσεων της αγοράς (Andrews, 1994 ; Webb, 1991 όπ.ανάφ. στο Centeno & Cohen, 2012). Ορόσημο αυτής της οικονομικής επιδείνωσης αποτέλεσε η διακήρυξη του εμπάργκο πετρελαίου από τις χώρες μέλη του Ο.Π.Ε.Κ το 1973. Το εμπάργκο είχε ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα ενός πρωτοφανούς οικονομικού σοκ, δημιουργώντας πληθωριστικές πιέσεις και φέρνοντας τις οικονομίες των χωρών της Δύσης αντιμέτωπες με μία νέα οικονομική κρίση γνωστή και ως πετρελαϊκή.

Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα την σταδιακή μετεξέλιξη της πολιτικής και οικονομικής σκέψης της περιόδου στη λογική ότι η κυβερνητική παρέμβαση στη λειτουργία της αγοράς ήταν η κύρια αιτία εμφάνισης των εν λόγω προβλημάτων. Η δεκαετία του 1970 αποτέλεσε ένα καίριο σημείο ριζικών αλλαγών σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Ένας νέος κανόνας πολιτικής οικονομίας και μία νέα εποχή, η οποία σηματοδοτήθηκε από τη διακυβέρνηση της Μάργκαρετ Θάτσερ στην Αγγλία και του Ρόναλντ Ρήγκαν στις Η.Π.Α, αποτυπώθηκε μέσα από μία σειρά νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων και οικονομικών μέτρων, όπως απελευθέρωση του εμπορίου και της αγοράς, εισροή ξένων επενδύσεων (Williamson, 1990 όπ.ανάφ. στο Centeno & Cohen, 2012), φιλελευθεροποίηση και ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού τομέα, μισθολογική και εργασιακή ευελιξία, συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας, όξυνση του ανταγωνισμού, περιορισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και μεταστροφή του πολιτικού ενδιαφέροντος από τη διατήρηση της πλήρους απασχόλησης στη «μάχη» του πληθωρισμού (Tridico & Pariboni, 2017 ; Peters, 2011).

Οι νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές άρχισαν να κερδίζουν έδαφος στις Η.Π.Α και τη Μεγάλη Βρετανία και έπειτα διείσδυσαν στο πολιτικό λόγο και των υπόλοιπων Δυτικών χωρών, σηματοδοτώντας έτσι μία ευρύτερη πολιτική αλλαγή σε παγκόσμιο

επίπεδο, όπου ο Κεϋνσιανισμός, οι μεταπολεμικές προνοιακές πολιτικές, αλλά και ο συνδικαλισμός έχαναν την αίγλη τους. Ο νεοφιλελευθερισμός σηματοδότησε το τέλος του μεταπολεμικού συμβιβασμού ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, ο οποίος χαρακτήριζε τη πολιτική οικονομία της μεταπολεμικής περιόδου (Glyn, 2006 ; Harvey, 2005), θυσιάζοντας μία σειρά κοινωνικών και πολιτικών θεσμών, όπως δικαιότερη αναδιανομή του παραγόμενου πλούτου, παροχή κοινωνικών αγαθών - υπηρεσιών, κρατικό έλεγχο καίριων οικονομικών κλάδων, καλύτερες εργασιακές αμοιβές και πιο σταθερές θέσεις εργασίας (Kalleberg, 2009).

2.2.Οικονομικός Νεοφιλελευθερισμός, Παγκοσμιοποίηση και Εισοδηματική Ανισότητα

2.2.1.Εισοδηματική Ανισότητα

Πληθώρα οικονομολόγων, κοινωνιολόγων και πολιτικών επιστημόνων αναδεικνύουν το γεγονός ότι αυτό το παράδειγμα της νέας πολιτικής οικονομίας, που έχει λάβει χώρα τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελεί τη κύρια αιτία επιδείνωσης της εισοδηματικής ανισότητας κυρίως στις λεγόμενες ανεπτυγμένες χώρες. Ύστερα από μία μεταπολεμική περίοδο εξομάλυνσης και μείωσης της, η εισοδηματική ανισότητα άρχισε να διευρύνεται σταδιακά στις καπιταλιστικές δημοκρατίες ήδη από το 1960 (Wallace, Hyde & Vachon, 2022). Μία διαδικασία η οποία σύμφωνα με τον Atkinson (2015) παρατηρήθηκε εντονότερα στις Η.Π.Α. Η εποχή του νεοφιλελευθερισμού έχει αναδείξει μία σειρά προκλήσεων για τους εργαζόμενους σε όλο το κόσμο, ακόμα και εκείνων των ευπορότερων καπιταλιστικών κοινωνιών (Vachon, Wallace & Hyde, 2016). Η όξυνση του ανταγωνισμού

στο πλαίσιο των σύγχρονων και παγκοσμιοποιημένων αγορών, οι οποίες επεκτείνονται πέραν της λογικής του συγκριτικού πλεονεκτήματος, επιφέρουν διαφοροποιήσεις στους μισθούς και στις εργασιακές συνθήκες. Βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί η αποκέντρωση των μισθολογικών διαπραγματεύσεων υπό το πρίσμα της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και της διάβρωσης του κράτους πρόνοιας (Vachon, Wallace & Hyde, 2016).

Σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α (2015) το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών έχει διευρυνθεί τα τελευταία 30 χρόνια με την ανισότητα ως προς την αναδιανομή του εισοδήματος να βαίνει διαρκώς αυξανόμενη (Kus, 2012). Χαρακτηριστικά, στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α σήμερα το πλουσιότερο 10% κερδίζει σχεδόν 10 φορές το εισόδημα του φτωχότερου 10%, με δυσμενείς συνέπειες τόσο για τη κοινωνική συνοχή όσο και για τη μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α, 2015). Ένας από τους βασικότερους παράγοντες όξυνσης της ανισότητας αποτελεί η μεγάλη διαφορά στις μισθολογικές απολαβές. Οι αυτοαπασχολούμενοι μαζί με τις προσωρινές θέσεις εργασίας και τη μερική απασχόληση συνθέτουν το ένα τρίτο της συνολικής εργασίας στις χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. Ειδικότερα, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 περισσότερες από τις μισές συνολικά θέσεις εργασίας είχαν τη μορφή μη σταθερής απασχόλησης. Τα νοικοκυριά που εξαρτώνται οικονομικά από αυτές τις δουλειές αντιμετωπίζουν τα υψηλότερα επίπεδα φτώχειας και η αύξηση του αριθμού τους έχει συμβάλει στην ενίσχυση της ευρύτερης ανισότητας (Ο.Ο.Σ.Α, 2015).

2.2.2. Παγκοσμιοποίηση

Σύμφωνα με τους Tridico και Pariboni (2017) η παγκοσμιοποίηση και η χρηματιστικοποίηση αποτελούν τους δύο βασικούς πυλώνες του παγκόσμιου καπιταλισμού

και της «απελευθέρωσης» αυτού από τις μεταπολεμικές δεσμεύσεις του Κεϋνσιανού οικονομικού μοντέλου. Η παγκοσμιοποίηση έχει απασχολήσει τη βιβλιογραφία ως ένας από τους παράγοντες ενίσχυσης της εισοδηματικής ανισότητας. Η εντατικοποίηση της παγκοσμιοποίησης γίνεται διακριτή μέσα από την αύξηση ροών κεφαλαίου, εμπορευμάτων και εργατικού δυναμικού μεταξύ διαφορετικών χωρών (Vachon, Wallace & Hyde, 2016). Μία διαδικασία δέκτης της τεχνολογικής εξέλιξης, μέσω της οποίας διευκολύνεται η διάχυση ιδεών και μεθόδων σε παγκόσμιο επίπεδο (Jaumotte, Lall & Papageorgiou, 2013). Βάση της κλασικής εμπορικής θεωρίας, η όξυνση της εμπορικής ολοκλήρωσης μεταξύ των χωρών ενισχύει τις μισθολογικές απολαβές των ειδικευμένων εργαζομένων στις προηγμένες χώρες, ασκώντας παράλληλα αποπληθωριστικές μισθολογικές πιέσεις στην ανειδίκευτη εργασία. Με αυτό το τρόπο συμβάλει στην διεύρυνση του μισθολογικού χάσματος μεταξύ του εργατικού δυναμικού (OECD, 2011). Ωστόσο τα πορίσματα σχετικά με την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα παραμένουν αμφιλεγόμενα (Rudra, 2004 ; Milanovic & Squire, 2005 ; OECD, 2011).

Οι Jaumotte, Lall και Papageorgiou (2013) εστιάζουν στο γεγονός ότι παρά τις τεχνολογικές εξελίξεις, τη περαιτέρω φιλελευθεροποίηση και την ενίσχυση του βαθμού ολοκλήρωσης της παγκόσμιας οικονομίας (ειδικότερα μετά την είσοδο στη παγκόσμια αγορά κρατών, όπως η Κίνα και οι χώρες του παλαιού σοσιαλιστικού μπλοκ), τα οφέλη από την αύξηση του εισοδήματος και του ρυθμού ανάπτυξης του Α.Ε.Π διαμοιράζονται ανισόμετρα μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων, με την εισοδηματική ανισότητα να οξύνεται τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες του κόσμου. Πληθώρα θεωρητικών προσεγγίσεων έχουν εστιάσει στο τρόπο με τον οποίο η παγκοσμιοποίηση έχει επηρεάσει αρνητικά την αναδιανομή του εισοδήματος, επικεντρώνοντας στο γεγονός ότι αυτή έχει βελτιώσει τη κοινωνική θέση των οικονομικών ελίτ και του εργατικού δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης και κατάρτισης, υπονομεύοντας

όμως τα οικονομικά συμφέροντα της εργατικής τάξης (Fröbel et al., 1980 ; Harrison and Bluestone, 1988; Reich, 1991 όπ.ανάφ. στο Kollmeyer, 2015). Αντίστοιχα εμπειρικές μελέτες συμπεραίνουν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει συνεισφέρει στην αποβιομηχανοποίηση των ανεπτυγμένων κρατών, μειώνοντας τις θέσεις εργασίας χαμηλής ειδίκευσης και αυξάνοντας την εισοδηματική ανισότητα (Alderson, 1999 ; Alderson and Nielsen, 2002 ; Gustafsson and Johansson, 1999 ; Kollmeyer, 2009, 2015). Άλλες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου έχει μικρή επίδραση στην ανισότητα (Bradley και συν., 2003 ; Mahler, 2004), ενώ κάποιες άλλες αναφέρουν ότι την μειώνει (Alemán, 2011 ; Reuveny & Li, 2003).

2.2.3.Αποβιομηχανοποίηση

Η όξυνση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και η ανάδειξη νέων αγορών μεταπολεμικά αποτέλεσε κίνητρο αναζήτησης «περιζήτητων» επενδυτικών προορισμών για επιχειρήσεις από χώρες της Δύσης, σε μία προσπάθεια μείωσης του εργασιακού τους κόστους (Harrison, 2005 όπ.ανάφ. στο Flaherty, 2015). Οποιαδήποτε δεύτερη σκέψη και ανησυχία σχετικά με τις νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις πέρασε στο παρασκήνιο με την ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών και της πληροφορικής, αλλά και την άνθηση των διεθνών επενδύσεων, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του 1990. Σημειώθηκε σημαντική αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων σε μία σειρά αναπτυσσόμενων χωρών, αλλά και στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες (Centeno & Cohen , 2006), με τις επιχειρήσεις των Δυτικών κρατών να διεκδικούν το μερίδιό τους από τη νέα αυτή αγορά (Chorev, 2007 όπ.ανάφ. στο Centeno & Cohen, 2012). Το διεθνές εμπόριο φιλελευθεροποιήθηκε ακόμα περισσότερο και γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη τη περίοδο αυτή, ενώ παράλληλα διάφορες επιχειρήσεις των χωρών της

Δύσης επιδίωξαν να διεθνοποιήσουν τη λειτουργία τους σε ξένες αγορές, πραγματοποιώντας άμεσες ξένες επενδύσεις και αναθέτοντας τη παραγωγή των μεταποιητικών τους αγαθών σε αναπτυσσόμενες χώρες με φθινό εργατικό κόστος.

Η μετατόπιση της παραγωγής από εθνικό σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία υποβοηθήθηκε από τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις πολιτικές απελευθέρωσης του εμπορίου, οδηγεί σε μείωση της συνολικής ζήτησης ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού στις ανεπτυγμένες χώρες (Feenstra 1998 ; Woods, 1994), υπονομεύοντας έτσι την οικονομική του κατάσταση και αυξάνοντας παράλληλα τα ποσοστά ανεργίας (Woods, 1994). Μέσα από αυτή τη διαδικασία μπορεί να περιγράψει η συμβολή της τεχνολογικής εξέλιξης στην αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας, αφού αυτή έχει συμβάλει ριζικά στη διευκόλυνση των εμπορικών ροών και ειδικότερα των εισαγωγών μεταποιητικών αγαθών από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες στις πιο εύρωστες. Οι τεχνολογικές εξελίξεις σε συνδυασμό με τη διαρκή απομάκρυνση των εμποδίων, ως προς το εμπόριο και τις ροές κεφαλαίων, έχουν καταστήσει εφικτή την επανατοποθέτηση παραγωγικών μονάδων σε διαφορετικές χώρες από τη χώρα αγοράς της τελικής εκροής, ενώ η διεθνής μετανάστευση έχει επιφέρει τη παγκοσμιοποίηση και στη προσφορά εργασίας (Ο.Ο.Σ.Α, 2012). Η διαδικασία αυτή, γνωστή και ως αποβιομηχανοποίηση, υπονομεύει τις εργασιακές ευκαιρίες των εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης των ανεπτυγμένων κρατών (Kollmeyer, 2018).

Στο πλαίσιο των παραπάνω εξελίξεων, διαμορφώθηκαν οι συνθήκες για την ανάδειξη ενός νέου διεθνούς καταμερισμού εργασίας, με τις χώρες της Δύσης να διατηρούν το κομμάτι του σχεδιασμού, της προώθησης, της συμβουλευτικής και της διανοητικής διεργασίας, ενώ η εισαγωγή πρώτων υλών (Kollmeyer, 2015) και η φυσική παραγωγή μετατέθηκε σε αναπτυσσόμενες χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος (Centeno & Cohen, 2010 όπ.ανάφ. στο Centeno & Cohen, 2021, Kollmeyer, 2015). Η κατάσταση αυτή ευνόησε τη διαπραγματευτική ισχύ των διεθνοποιημένων επιχειρήσεων, των οικονομικών ελίτ και των

εργαζομένων υψηλού επιπέδου κατάρτισης και εκπαίδευσης, δυσχεραίνοντας παράλληλα τη θέση των ανειδίκευτων εργατών (Harrison and Bluestone, 1988 όπ.ανάφ. στο Kollmeyer, 2015, Woods, 1994). Επιπλέον, η όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού, η οποία έχει επέλθει μέσω της παραπάνω διαδικασίας, έχει ως αποτέλεσμα την άσκηση πίεσης για μείωση του εργασιακού κόστους στις επιχειρήσεις των πλουσιότερων χωρών. Επιχειρήσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες μη ανταγωνιστικές είτε συρρικνώνονται και σταματούν τη λειτουργία τους, είτε επανατοποθετούνται σε χώρες όπου το κόστος εργασίας είναι ανταγωνιστικότερο. Έτσι λοιπόν, πληθώρα εργαζομένων περιορίζουν τις μισθολογικές τους προσδοκίες προκειμένου να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους (Ο.Ο.Σ.Α, 2012). Υπό το πρίσμα των παραπάνω πιέσεων, η ικανότητα συλλογικών διαπραγματεύσεων και αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων διαβρώθηκε, επηρεάζοντας αρνητικά τις παραδοσιακά ισχυρές συνδικαλιστικές ενώσεις (Flaherty, 2015).

2.2.3.Χρηματιστικοποίηση

Πληθώρα εργασιών έχουν αναδείξει το γεγονός ότι η χρηματιστικοποίηση της οικονομίας έχει συμβάλει στην όξυνση της εισοδηματικής ανισότητας (Zalewski & Whalen, 2010; Assa, 2012 ; Kus, 2012 ; Van Arnum & Naples, 2013 ; Alexiou, Trachanas & Vogiazas, 2021 κ.α). Σύμφωνα με τους Tridico και Pariboni (2017) η χρηματιστικοποίηση συνθέτει το δεύτερο βασικό πυλώνα του συστήματος της αγοράς, αποτελώντας μία από τις σημαντικότερες αλλαγές που έχουν επέλθει στις προηγμένες καπιταλιστικές οικονομίες, ήδη από τη δεκαετία του 1980 (Kus, 2012). Η Kus (2012) κάνει λόγο για μία παγκόσμια πολυδιάστατη διαδικασία που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α στις αρχές του 1980 υπό τη διακυβέρνηση του Ρόναλντ Ρίγκαν. Μία διαδικασία πολύπλευρη σε μία χρονική συγκυρία

όπου ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει αναδειχθεί ως ένας βασικός παράγοντας οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Σε μία παρόμοια ρητορική ο Palley (2007) ορίζει τη χρηματιστικοποίηση ως τη διαδικασία εκείνη κατά την οποία οι διάφορες χρηματοπιστωτικές αγορές, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι ελίτ αυτών αποκτούν μεγαλύτερη επίδραση στην οικονομική πολιτική. Σύμφωνα με τον Palley, στο πλαίσιο της χρηματιστικοποίησης, πραγματοποιείται μία μετατόπιση του οικονομικού ενδιαφέροντος από τις αγορές βιομηχανικών αγαθών στις χρηματοπιστωτικές αγορές, από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τέλος από τις ελίτ του βιομηχανικού τομέα στις ελίτ του χρηματοπιστωτικού αντίστοιχα. Σημαντικό χαρακτηριστικό της εν λόγω διαδικασίας αποτελεί το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις διαφόρων κλάδων έχουν αρχίσει να εξαρτώνται όλο και περισσότερο από το χρηματοπιστωτικό τομέα, προκειμένου να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε κεφάλαια, αυξάνοντας ταυτόχρονα τις επενδύσεις τους σε χρηματοοικονομικά προϊόντα (assets) και θυγατρικές εταιρίες (Orhangazi, 2008, όπ.ανάφ. στο Vachon, Wallace & Hyde, 2016).

Ο Tridico (2017) αναφέρει τον όρο «χρηματοοικονομικός καπιταλισμός» προκειμένου να αναδείξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της χρηματιστικοποίησης στην οικονομική πραγματικότητα. Το μοντέλο του χρηματοοικονομικού καπιταλισμού χαρακτηρίζεται από : (α) ισχυρή εξάρτηση της οικονομίας από το χρηματοπιστωτικό τομέα, (β) εντατικοποίηση των διεθνών οικονομικών συναλλαγών, (γ) κινητικότητα του κεφαλαίου και όξυνση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας (Epstein, 2005 όπ.ανάφ. στο Tridico, 2017, Shield, 2012), (δ) ανταγωνιστική φορολογία για τις επιχειρήσεις και το κεφάλαιο (Shield, 2012). Η περίοδος 1970 - 1980 αποτέλεσε το έναυσμα για την αυξανόμενη διείσδυση της τεχνολογίας στη παραγωγική διαδικασία, τη μείωση των δημοσίων δαπανών, την έντονη απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και την απελευθέρωση των λογαριασμών κεφαλαίων υπό το πρίσμα νεοφιλελεύθερων κυβερνητικών πολιτικών (Flaherty, 2015). Αυτή η διαδικασία

οδήγησε σε μία σειρά αρνητικών επιπτώσεων για πληθώρα προστατευτικών εργασιακών νομοθεσιών, ενώ παράλληλα υιοθετήθηκαν κοινές πολιτικές οι οποίες θα έμελλε να ενισχύσουν τον χρηματοπιστωτικό τομέα σε πολλές καπιταλιστικές δημοκρατίες (Rueda & Pontusson, 2000 ; Jayadev, 2007 όπ.ανάφ. στο Flaherty, 2015). Πράγματι η ραγδαία φιλελευθεροποίηση των αγορών ήδη από τη δεκαετία του 1980 είχε σημαντικές επιπτώσεις και στον χρηματοπιστωτικό τομέα, ο οποίος στο πλαίσιο ενός απορυθμισμένου περιβάλλοντος βίωσε μία σημαντική μεγέθυνση, έγινε ιδιαίτερα πολύπλοκος και πιο ισχυρός σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, ενώ παράλληλα άρχισε να αποτελεί έναν διαρκώς αυξανόμενο παράγοντα αποσταθεροποίησης (Epstein, 2005). Χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι πληθώρα αναπτυσσόμενων χωρών τη δεκαετία του 1980 προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του στασιμοπληθωρισμού μέσω μίας διαδικασίας μαζικού δανεισμού από τις τράπεζες των χωρών της Δύσης, δημιουργώντας έτσι μία «φούσκα» κρατικών δανείων.

Η πρόσβαση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών σε «φθηνό» δανεισμό τους επέτρεψε να απορροφήσουν το παγκόσμιο οικονομικό σοκ στις τιμές του πετρελαίου, ενώ ταυτόχρονα μπορούσαν να χρηματοδοτούν τις δημόσιες δαπάνες τους με δημοσιονομικά ελλείματα, αυξάνοντας τα κρατικά τους χρέη. Επιπλέον, χώρες όπως οι Η.Π.Α και η Μεγάλη Βρετανία διατηρούσαν μακροχρόνια δημοσιονομικά και εμπορικά ελλείματα τα οποία αντιστάθμιζαν μέσω της αύξησης της ιδιωτικής πίστωσης και της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Αυτή η διαδικασία οδήγησε τελικά στην ανάδειξη μίας κρίσης χρέους παρόμοιας με αυτής του 2008, με αποτέλεσμα οι χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α να προβούν σε μία διαδικασία «διάσωσης» των χρηματοπιστωτικών τους ιδρυμάτων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση μίας σειράς μεταρρυθμίσεων οι οποίες μετατόπισαν το κόστος προσαρμογής της κρίσης από τους δανειστές στους δανειζόμενους (Centeno & Cohen, 2012).

Πέραν όμως της διόγκωσης του κρατικού δημόσιου χρέους, η χρηματιστικοποίηση έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την συνολική απόδοση της οικονομίας, τα νοικοκυριά, αλλά και συνολική ζήτηση. Ο Stockhammer (2012) αναφέρει ότι η χρηματιστικοποίηση έχει μεταβάλει ριζικά τον τρόπο με τον οποία οι κύριοι δρώντες μίας οικονομίας (νοικοκυριά, εργαζόμενοι, επιχειρήσεις, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα) αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους μέσα από τους στόχους που θέτουν, αλλά και τους περιορισμούς που καλούνται να αντιμετωπίσουν στη σημερινή πραγματικότητα. Οι μακροοικονομικές μεταβολές πλέον σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την εξάρτηση της οικονομίας από τη μεταβλητότητα στις τιμές των ακινήτων και των χρηματοοικονομικών προϊόντων, ενώ παράλληλα αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία η εξυπηρέτηση των οικονομικών υποχρεώσεων λόγω διεύρυνσης του χρέους, το οποίο προκύπτει μέσα από τη πιστοληπτική διαδικασία (Stockhammer, 2012). Επιπλέον, η απόδοση της πραγματικής οικονομίας άρχισε να φθίνει από τη δεκαετία του 1980 στις ανεπτυγμένες χώρες, αφού η χρηματιστικοποίηση μετέβαλλε τη δομή των βιομηχανικών επιχειρήσεων, αυξάνοντας τα κίνητρα τους για απόκτηση εσόδων με τη μορφή προσόδων μέσω της ενασχόλησης τους με δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα σε βάρος της «πραγματικής» οικονομίας.

Υπό το πρίσμα της νεοφιλελεύθερης περιόδου η διαδικασία αυτή ενθάρρυνε την αναζήτηση οικονομικών κερδών μέσω χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων σε βάρος των αντίστοιχων βιομηχανικών, πιέζοντας προς τα κάτω τις επενδύσεις στη βιομηχανία (Kang-Kook & Md Abu Bakkar, 2021). Αυτή η κερδοσκοπική διαδικασία απόκτησης προσόδων μέσω του χρηματοπιστωτικού τομέα δημιουργεί πλεονάζοντα κέρδη και ιδιαίτερα υψηλά εισοδήματα σε ήδη εύπορους επενδυτές (Kaplan & Rauh, 2010 ; Philippon & Reshef, 2012; Zhang, 2017), αναδεικνύοντας έτσι μία νέα οικονομική ελίτ στο τριτογενή τομέα παραγωγής (Foster & Holleman, 2010 όπ.ανάφ. στο Flaherty, 2015), ενώ παράλληλα αποτελεί παράγοντα ενίσχυσης της εισοδηματικής ανισότητας (Kus, 2012). Ένα οικονομικό μοντέλο

όπου η πίστωση κυριαρχεί έναντι της πραγματικής κατανάλωσης, ενώ οι μισθοί και η εργασία παραμένουν ευέλικτες, απορυθμισμένες και συμπιεσμένες με τις επενδύσεις στη «πραγματική» παραγωγική οικονομία να υποβαθμίζονται, ενώ τα επενδυτικά χαρτοφυλάκια και η κερδοσκοπία κυριαρχούν (Tridico, 2012). Αντίθετα από τη μεγέθυνση του χρηματοπιστωτικού τομέα και την ανάδειξη μίας νέας και ισχυρής χρηματοοικονομικής ελίτ, η αύξηση των καταναλωτικών νορμών τα τελευταία χρόνια σε συνδυασμό με τη στασιμότητα των πραγματικών μισθών είχε ως συνέπεια την ανάπτυξη ενός οικονομικού μοντέλου βασισμένο στη πίστωση, η οποία τροφοδότησε την εγχώρια ζήτηση και διόγκωσε το ιδιωτικό χρέος (Stockhammer, 2012 ; Kang-Kook & Md Abu Bakkar, 2021).

Ο νεοφιλελευθερισμός έχει οδηγήσει σε μία μετατόπιση των σχέσεων ισχύος ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, ενισχύοντας τη θέση του δεύτερου και αφήνοντας τα νοικοκυριά της εργατικής τάξης να «παλεύουν» για τη διατήρηση της κατανάλωσης τους, επηρεάζοντας έτσι τη συνολική ζήτηση και διογκώνοντας το ιδιωτικό χρέος. Η προσπάθεια διατήρησης της κατανάλωσης μέσω της πίστωσης και η διόγκωση του χρέους ως απόρροια αυτής της διαδικασίας αποτελεί παράδειγμα πολλών χωρών σήμερα, διαμορφώνοντας έτσι ασταθή καταναλωτικά πρότυπα, επισφαλείς θέσεις εργασίας με χαμηλούς μισθούς και εξασθένηση της συνολικής ζήτησης (Tridico, 2012). Επιπλέον, η μείωση της κερδοφορίας κλάδων που δεν σχετίζονται με το χρηματοπιστωτικό τομέα οδηγεί σε συρρίκνωση τους πραγματικούς μισθούς της μεσαίας τάξης και των εργαζομένων στη βιομηχανία. Αυτή η μεταστροφή του οικονομικού ενδιαφέροντος από τη «πραγματική» οικονομία προς το χρηματοπιστωτικό τομέα έχει οδηγήσει σε αποδυνάμωση πολιτικών και θεσμών που συμβάλουν στη συγκράτηση της εισοδηματικής ανισότητας, όπως τα εργατικά συνδικάτα και οι νομοθεσίες περί κατώτατου μισθού. Τέλος, η αυξανόμενη εξάρτηση μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων από το χρηματοπιστωτικό τομέα έχει συμβάλει στη διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου εταιρικής διακυβέρνησης, ευθυγραμμίζοντας τα

συμφέροντα των μετόχων και των διοικητικών στελεχών με την επίτευξη βραχυχρόνιων οικονομικών κερδών. Μία διαδικασία η οποία χαρακτηρίστηκε από μισθολογικές περικοπές και οικονομικές επιβραβεύσεις σε ανώτερα στελέχη, διογκώνοντας έτσι την εισοδηματική ανισότητα μεταξύ στελεχών και εργαζομένων (Kus, 2012).

2.2.4. Διαπραγματευτική Ισχύς και Πόροι Ισχύος ανάμεσα στην Εργασία και το Κεφάλαιο

Στο πλαίσιο της υπάρχουσας βιβλιογραφίας πληθώρα ερευνών προσπαθούν να αναδείξουν τα αίτια της εισοδηματικής ανισότητας μεταξύ των χωρών και των διαφορετικών χρονικών περιόδων. Από τη μία πλευρά διάφοροι ερευνητές αναδεικνύουν ως προσδιοριστικούς παράγοντες της εισοδηματικής ανισότητας διάφορες μακροοικονομικές συνθήκες που διέπουν τη λειτουργία της καπιταλιστικής αγοράς, όπως για παράδειγμα η οικονομική ανάπτυξη, η ανεργία, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και η απελευθέρωση του εμπορίου και των εμπορικών ροών. Άλλες έρευνες δίνουν έμφαση στους πολιτικούς - θεσμικούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα στην ισχύ των εργατικών συνδικάτων, τον τρόπο πραγματοποίησης των μισθολογικών διαπραγματεύσεων και το ύψος των κυβερνητικών δαπανών ως βασικό χαρακτηριστικό ενός κράτους πρόνοιας. Σύμφωνα με τη νεοκλασική οικονομική θεωρία, υπό τις συνθήκες λειτουργίας μίας ανταγωνιστικής αγοράς, οι μισθοί των εργαζομένων διαμορφώνονται με βάση τη παραγωγικότητα της εργασίας τους (Kollmeyer, 2017). Πέραν όμως των δυνάμεων της αγοράς, οι οποίες παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στη διαμόρφωση όσο και στην ανάπτυξη των πραγματικών μισθών, σημαντικό παράγοντα αποτελούν και οι κοινωνικές δυνάμεις (Kollmeyer, 2017). Από μία παρόμοια οπτική η Kus (2012) αναφέρει ότι η

ανισότητα δεν είναι καθοδηγούμενη αποκλειστικά από την λειτουργία των ίδιων των αγορών, αλλά η πολιτική και οι θεσμοί παίζουν επίσης καθοριστικό ρόλο. Οι κυβερνητικές πολιτικές, τα συνδικάτα, το πλαίσιο των μισθολογικών διαπραγματεύσεων και η συγκρότηση ενός κράτους πρόνοιας συνθέτουν τον βαθμό ανισότητας στις ανεπτυγμένες κοινωνίες (Kus, 2012).

Υπό το πρίσμα μίας κοινωνικοπολιτικής προσέγγισης, η εισοδηματική ανισότητα μπορεί να γίνει κατανοητή μέσα από το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων και του συσχετισμού δυνάμεων μεταξύ των διαφορετικών δρώντων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Οι θεσμοί που προκύπτουν ως απόρροια αυτής της αλληλεπίδρασης συμβάλουν στην διαμόρφωση περισσότερων πλεονεκτημάτων για ορισμένους δρώντες σε σχέση με κάποιους άλλους (Tilly, 1998 ; Kollmeyer, 2017). Στο πλαίσιο αυτή της λογικής και μέσα από μία ανάλυση πολιτικής οικονομίας, κοινωνιολόγοι, πολιτικοί επιστήμονες και οικονομολόγοι αναδεικνύουν το γεγονός ότι οι εργασιακές σχέσεις αποτελούν συχνά αιτία αντιπαράθεσης μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, με τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους να αξιοποιούν διαφορετικούς «πόρους ισχύος» για να προασπίσουν τα αντικρουόμενα συμφέροντα τους (Esping-Andersen, 1985 ; Jacobs, 1988; Calmfors & Driffill, 1988). Σύμφωνα με τους Bengtsson και Ryner (2014) η μείωση του μεριδίου της εργασίας από το εθνικό εισόδημα και η εδραίωση του «χρηματοπιστωτικού» καπιταλισμού αντικατοπτρίζει την ισορροπία δυνάμεων σήμερα ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, με την εργασία να βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση. Σε μία παρόμοια χροιά πολιτικής οικονομίας, πληθώρα ερευνητών που μελετούν την εισοδηματική ανισότητα και την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος βασίζουν τις εργασίες τους στη λεγόμενη πολιτική θεωρία των πόρων ισχύος (power resources), εμπνευστές της οποίας είναι ένα σύνολο Σκανδιναβών ερευνητών με πρωτοστάτες τους Walter Korpi, Gøsta Esping-Andersen και John Stephens. Με βάση τη συγκεκριμένη θεωρία, οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα διαφορετικά κράτη πρόνοιας

(welfare states) οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις διαφοροποιήσεις που υφίστανται ανάμεσα στους κύριους δρώντες μίας καπιταλιστικής οικονομίας, δηλαδή ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο.

Ο Korpi (1985, σελ.39) αναφέρει πως οι πόροι ισχύος, που προκύπτουν από τον εκάστοτε συσχετισμό δυνάμεων σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, ερμηνεύουν την οικονομική ανισότητα : «Διακυμάνσεις ως προς την κατανομή των πόρων ισχύος μεταξύ των κοινωνικών τάξεων μπορεί να θεωρηθούν πως έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην αναδιανεμητική διαδικασία...». Η θεωρία των πόρων ισχύος εστιάζει το ενδιαφέρον της στο συσχετισμό δυνάμεων ανάμεσα στην εργατική και τη καπιταλιστική τάξη, αλλά και τις συλλογικές τους δυνατότητες για επηρεασμό της αναδιανομής του παραγόμενου πλούτου (Wallace, Hyde & Vachon, 2022). Σύμφωνα με τη θεωρία των πόρων ισχύος (power resources theory) οι εργαζόμενοι αξιοποιούν δύο κύριες πηγές συλλογικής δράσης προκειμένου να προασπίσουν τα συμφέροντα τους έναντι της τάξης των καπιταλιστών. Αυτές είναι τα εργατικά συνδικάτα και τα πολιτικά κόμματα που είναι φιλικά στις πάγιες θέσεις τους (Wallace, Hyde & Vachon, 2022).

Αντίστοιχα στο πλαίσιο των σημερινών συνθηκών, οι ηγετικές επιχειρήσεις των διάφορων κλάδων αντλούν την διαπραγματευτική τους ισχύ απέναντι στην εργασία μέσω του ελέγχου και της επιρροής τους σε ένα τεράστιο όγκο περιουσιακών στοιχείων. Η διαπραγματευτική αυτή ισχύς περιλαμβάνει μία σειρά ζητημάτων, όπως τον καθορισμό των μισθολογικών απολαβών, αλλά και ευρύτερα των συνθηκών εργασίας. Από την άλλη πλευρά, οι εργαζόμενοι ασκούν τους δικούς τους πόρους ισχύος μέσω της συλλογικής τους δράσης (Korpi, 1983 όπ.ανάφ. στο Kollmeyer, 2017). Σύμφωνα με τον Kollmeyer (2017) οι σημαντικότεροι παράγοντες διαμόρφωσης πόρων ισχύος υπέρ της εργασίας είναι :

- Τα εργατικά συνδικάτα, αφού μέσα από τη συλλογική και συντονισμένη τους δράση οι εργαζόμενοι μπορούν να αντλήσουν διαπραγματευτική ισχύ απέναντι

στις επιχειρήσεις, προκειμένου να βελτιώσουν τους μισθούς τους και τις εργασιακές τους συνθήκες

- Το καθεστώς των μισθολογικών διαπραγματεύσεων. Χαρακτηριστικά, χώρες όπως η Σουηδία και η Αυστρία αποτελούν παραδείγματα χωρών με συστήματα συλλογικών μισθολογικών διαπραγματεύσεων, όπου οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνται σε εθνικό επίπεδο μεταξύ συνδικάτων και επιχειρήσεων. Αντιθέτως, σε αποκεντρωμένα συστήματα διαπραγμάτευσης, όπως αυτά των Η.Π.Α και του Καναδά, οι εργαζόμενοι διαπραγματεύονται ατομικά με τους εργοδότες τους, ενώ τα εργατικά συνδικάτα ασκούν μικρή επιρροή στην διαμόρφωση των μισθών.
- Τα κόμματα αριστερών παρατάξεων αναφέρονται συχνά στη βιβλιογραφία ως ένας δυνητικός πόρος ισχύος των εργαζομένων, αφού αυτά αναμένεται να εξασκούν πολιτικές φιλικές προς τα συμφέροντα της εργατικής τάξης.

Παρόλο αυτά, ο Kollmeyer (2017) επισημαίνει το γεγονός, ότι αποτελεί θέμα προς συζήτηση το κατά πόσο τελικά τα διάφορα κόμματα της αριστεράς και η διακυβέρνηση τους είναι σε θέση να προωθήσουν τα συμφέροντα της εργατικής τάξης σήμερα, αφού τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζεται μία ενιαία στήριξη νεοφιλελεύθερων οικονομικών αναδιαρθρώσεων από όλες τις πολιτικές δυνάμεις, οδηγώντας έτσι τα κόμματα αριστερών παρατάξεων σε μία πιο μετριοπαθή αντιμετώπιση των σοσιαλδημοκρατικών τους προγραμμάτων (Pierson, 1996 όπ.ανάφ. στο Kollmeyer, 2017).

2.3.Ανασκόπηση Εμπειρικής Βιβλιογραφίας

Πέραν των θεωρητικών προσεγγίσεων, πληθώρα εμπειρικών εργασιών προσπαθούν να συμβάλλουν στη μελέτη της εισοδηματικής ανισότητας. Κάποιες από αυτές ακολουθούν

μια προσέγγιση πολιτικής οικονομίας (Stockhammer, 2013, 2015 ; Bengtsson, 2014 ; Tridico, 2017 ; Meloni & Stirati, 2021 ; Volscho & Kelly, 2012) και πολιτικής - οικονομικής κοινωνιολογίας (Kollmeyer, 2015, 2017 ; Kus, 2012 ; Vachon, Wallace & Hyde, 2016 ; Kristal, 2010, Flaherty, 2015), αναδεικνύοντας την σημασία της διαπραγματευτικής ισχύς και της αντιπαράθεσης μεταξύ των κοινωνικών δυνάμεων για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου, στη βάση του οποίου καθορίζεται η αναδιανομή του παραγόμενου εισοδήματος. Υπό το πρίσμα της ανάλυσης αυτής λαμβάνεται υπόψη μία σειρά θεσμικών και μακροοικονομικών παραγόντων, όπως οι κυβερνητικές δαπάνες, η εντατικοποίηση της παγκοσμιοποίησης και της χρηματιστικοποίησης, η όξυνση των εμπορικών συνδιαλλαγών, η ανάθεση βιομηχανικών εργασιών σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, η μείωση της πολιτικής ισχύος των εργατικών συνδικάτων, η ευελιξία της αγοράς εργασίας κ.τ.λ.

Η Kus (2012) μελετά τη σχέση ανάμεσα στη χρηματιστικοποίηση και την εισοδηματική ανισότητα αξιοποιώντας δεδομένα πάνελ με τη μέθοδο GMM (Generalised Method of Moments) για 20 χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α και χρονική περίοδο 1995-2007. Χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή το δείκτη εισοδηματικής ανισότητας Gini αναδεικνύει εμπειρικά τη θετική επίδραση της χρηματιστικοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα, ειδικότερα στις χώρες με χαμηλά ποσοστά συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα. Αντίστοιχα, ο Tridico (2017) αναλύει εμπειρικά τους παράγοντες εκείνους που έχουν συμβάλει θετικά στην αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας στις ανεπτυγμένες χώρες. Χρησιμοποιώντας δεδομένα πάνελ για 34 χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α για τη περίοδο 1990-2013 αναδεικνύει ως βασικά αίτια όξυνσης της ανισότητας μία σειρά παραγόντων που σχετίζονται με την ευελιξία της αγοράς εργασίας, την εντατικοποίηση της χρηματιστικοποίησης, τη μείωση των κοινωνικών δαπανών και του ποσοστού των εργαζομένων που συμμετέχουν σε εργατικά συνδικάτα.

Οι Jaumotte, Lall και Papageorgiou (2013) μελετούν την επίδραση της εμπορικής - χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογίας στην εισοδηματική ανισότητα αξιοποιώντας δεδομένα πάνελ για 51 ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες για τη χρονική περίοδο 1981-2003. Χρησιμοποιώντας το δείκτη εισοδηματικής ανισότητας Gini ως εξαρτημένη μεταβλητή και μία σειρά ερμηνευτικών μεταβλητών για την αποτύπωση της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογίας, αναδεικνύουν εμπειρικά ότι : η παγκοσμιοποίηση μέσα από την εμπορική της διάσταση τείνει να μειώνει την εισοδηματική ανισότητα, ενώ αντιθέτως η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση τείνει να την αυξάνει, συμπεραίνοντας ότι από αυτή επωφελούνται οι ιδιοκτήτες κεφαλαίου και οι εργαζόμενοι υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αντίστοιχα, η τεχνολογική εξέλιξη ευνοεί τις αποδόσεις του κεφαλαίου και τα άτομα που χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο δεξιότητες και γνώσεις, συμπεραίνοντας ότι η πρόσβαση σε εκπαίδευση σχετίζεται κατά μέσο όρο με μία δικαιότερη αναδιανομή του εισοδήματος.

Ο Kollmeyer (2017) μελετά τους παράγοντες που καθορίζουν τον ρυθμό ανάπτυξης των πραγματικών μισθών στους βιομηχανικούς τομείς των προηγμένων καπιταλιστικών κοινωνιών, αξιοποιώντας δεδομένα πάνελ για 14 χώρες και χρονική περίοδο 1970 – 2007. Μέσα από την εμπειρική του ανάλυση προκύπτει το συμπέρασμα ότι η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας αποτελεί απαραίτητη συνθήκη για την μεγέθυνση των πραγματικών μισθών, όπως υποστηρίζει και η νεοκλασική οικονομική θεωρία, όμως δεν είναι επαρκής από μόνη της. Σύμφωνα με τα πορίσματα της εν λόγω εργασίας ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν τις συνθήκες της αγοράς, το θεσμικό πλαίσιο και την ισορροπία ισχύος ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, όπως για παράδειγμα τα εργατικά συνδικάτα και η ανεργία.

Ο Stockhammer (2015) μελετά την επίδραση της τεχνολογικής αλλαγής, της χρηματοπιστικοποίησης, της παγκοσμιοποίησης και της συρρίκνωσης του κράτους πρόνοιας

στο μερίδιο των μισθών επί του συνολικού εισοδήματος. Χρησιμοποιώντας δεδομένα πάνελ για 43 αναπτυσσόμενες και 23 ανεπτυγμένες χώρες για τη χρονική περίοδο 1970-2007 αναδεικνύει την αρνητική επίδραση της χρηματιστικοποίησης, της παγκοσμιοποίησης και της συρρίκνωσης του κράτους πρόνοιας στην αναδιανομή του παραγόμενου εισοδήματος. Επιπλέον, μέσα από τα πορίσματα της έρευνας προκύπτει ότι ένας από τους κυριότερους παράγοντες συρρίκνωσης του μεριδίου των μισθών επί του συνολικού Α.Ε.Π αποτελεί η μείωση της διαπραγματευτικής ισχύς των συνδικαλιστικών οργανώσεων, ενώ η τεχνολογική εξέλιξη έχει μικρή επίπτωση στην εν λόγω διαδικασία. Ο Stockhammer (2013), χρησιμοποιώντας δεδομένα πάνελ για ένα σετ δεδομένων 71 αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, μελετά εμπειρικά την εισοδηματική ανισότητα στο πλαίσιο των μεταβολών που υφίσταται η οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο τις τελευταίες δεκαετίες. Αξιοποιώντας τον εκτιμητή σταθερών επιδράσεων (fixed effects) με εύρωστα τυπικά σφάλματα (robust standard errors) συμπεραίνει ότι η όξυνση της εισοδηματικής ανισότητας οφείλεται σε μία σειρά μακροοικονομικών παραγόντων που σχετίζονται με τη χρηματιστικοποίηση, τη παγκοσμιοποίηση και τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας, επηρεάζοντας αρνητικά το μερίδιο του εθνικού εισοδήματος που αναδιανέμεται στην εργασία, τόσο για τις ανεπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Η Kristal (2010) μελετά την εισοδηματική ανισότητα αξιοποιώντας δεδομένα πάνελ για 16 βιομηχανικές χώρες. Χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή το μερίδιο της εργασίας επί του εθνικού εισοδήματος, εκτιμά ένα υπόδειγμα διόρθωσης λαθών (ECM – Error Correction Model) προκειμένου να αναδείξει τους βραχυχρόνιους και μακροχρόνιους προσδιοριστικούς παράγοντες αναδιανομής του εισοδήματος ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο. Τα εμπειρικά αποτελέσματα τονίζουν το γεγονός ότι η αναδιανομή του εισοδήματος και το μερίδιο αυτού που αντιστοιχεί στην εργασία ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό από παράγοντες, όπως η ισχύς των εργατικών συνδικάτων, οι εισαγωγές αγαθών και

η εμπορική ολοκλήρωση με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, οι κοινωνικές δαπάνες και η ένταση συμμετοχής των εργαζομένων στη διαδικασία των μισθολογικών διαπραγματεύσεων. Αντίστοιχα, οι Meloni και Stirati (2021) μελετούν εμπειρικά τα αίτια μείωσης του ρυθμού ανάπτυξης του μεριδίου επί του συνολικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους στις ανεπτυγμένες χώρες τις τελευταίες δεκαετίες. Αξιοποιώντας δεδομένα πάνελ για 22 χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α για τη χρονική περίοδο 1970-2018 αναδεικνύουν τα εξής : ο ρυθμός ανάπτυξης των πραγματικών μισθών έχει μείνει πίσω σε σχέση με τον ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Μία διαδικασία στην οποία έχουν συμβάλει μία σειρά μακροοικονομικών και θεσμικών μεταβολών που σχετίζονται με την ευελιξία της αγοράς εργασίας και την επιδείνωση θεσμών υπέρ των εργαζομένων, όπως η ισχύς των εργατικών συνδικάτων και οι διάφορες προστατευτικές εργασιακές νομοθεσίες. Επιπλέον καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, μέσω της εμπορικής και χρηματοοικονομικής της διάστασης, συμβάλει στην επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης των πραγματικών μισθών.

3. Μεθοδολογία

3.1. Δεδομένα Πάνελ

Τα δεδομένα πάνελ περιλαμβάνουν δεδομένα χρονοσειρών για έναν αριθμό διαστρωματικών στοιχείων. Έτσι λοιπόν, έχουν δύο διαστάσεις, τη διαστρωματική διάσταση i και τη χρονολογική διάσταση t . Ο Hsiao (2007) αναφέρει για τα δεδομένα πάνελ τα εξής σημαντικά πλεονεκτήματα :

- Επιτρέπουν τη χρήση ενός μεγάλου αριθμού παρατηρήσεων, οι οποίες προκύπτουν από την αξιοποίηση των διαστρωματικών και χρονολογικών στοιχείων. Έτσι λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί διεξαγωγή ακριβέστερων αποτελεσμάτων - συμπερασμάτων των εκτιμώμενων παραμέτρων, αφού επιτρέπουν περισσότερους βαθμούς ελευθερίας και μεγαλύτερη μεταβλητότητα σε σχέση με τα διαστρωματικά δεδομένα και τα δεδομένα χρονολογικών σειρών
- Επιτρέπουν καλύτερο έλεγχο της μεροληψίας των εκτιμήσεων, η οποία ενδέχεται να προκύψει λόγω παράλειψης μεταβλητών στο υπό μελέτη υπόδειγμα, αφού περιέχουν πληροφορία λαμβάνοντας υπόψη τις δυναμικές τόσο των διαστρωματικών στοιχείων συνολικά, όσο και κάθε ενός μεμονωμένα.
- Επιτρέπουν τον έλεγχο της ετερογένειας, κάνοντας έτσι τις εκτιμήσεις λιγότερο μεροληπτικές.
- Μπορούν να αποτυπώσουν καλύτερα την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε σχέση με τα απλά διαστρωματικά στοιχεία και τις χρονολογικές σειρές, επιτρέποντας τη διεξαγωγή πιο περίπλοκων υποθέσεων
- Απλοποιούν τους υπολογισμούς και την εξαγωγή των στατιστικών συμπερασμάτων παρά την πολυπλοκότητα της δομής τους

Ένα οικονομετρικό υπόδειγμα δεδομένων πάνελ μπορεί να αποτυπωθεί ως εξής (Verbeek, 2008) :

$$y_{it} = \beta_0 + \chi'_{it}\beta + u_{it} \quad (1)$$

οπού $i = 1, 2, 3, \dots, N$ η διαστρωματική διάσταση, $t = 1, 2, 3, \dots, T$ η χρονολογική διάσταση, y_{it} η εξαρτημένη μεταβλητή, χ'_{it} ένα διάνυσμα K το οποίο περιλαμβάνει όλες τις ερμηνευτικές μεταβλητές και $u_{it} \sim iid(0, \sigma_u^2)$ ο ορός σφάλματος.

Υπάρχουν διάφοροι εκτιμητές δεδομένων πάνελ, όπως : (α) ο εκτιμητής Pool OLS, (β) ο εκτιμητής Fixed Effects και (γ) ο εκτιμητής Random Effects. Συνήθως ο εκτιμητής Pool OLS δεν χρησιμοποιείται, καθότι δεν λαμβάνει υπόψη τη πιθανή διαχρονική και διαστρωματική ετερογένεια. Από την άλλη πλευρά, οι εκτιμητές fixed effects υποθέτουν την ύπαρξη μη παρατηρήσιμων διαστρωματικών επιδράσεων, ενώ οι εκτιμητές random effects υποθέτουν την ύπαρξη μη παρατηρήσιμων χρονικών επιδράσεων. Όμως, αποτυγχάνουν να λάβουν υπόψη τη πιθανή ύπαρξη διαστρωματικής εξάρτησης (cross sectional dependence), γραμμικής συσχέτισης (serial correlation) και ετεροσκεδαστικότητας (heteroskedasticity) (Yu, Zheng & Han, 2014). Επιπλέον, ένα ακόμα ζήτημα το οποίο μπορεί να ανακύψει στο πλαίσιο ανάλυσης υποδειγμάτων με δεδομένα πάνελ είναι η μη στασιμότητα των υπό μελέτη χρονοσειρών των διαστρωματικών στοιχείων. Η μη στασιμότητα μπορεί να οδηγήσει σε νόθα (spurious) αποτελέσματα, αφού τα στατιστικά σημαντικά ευρήματα που μπορεί να προκύψουν ενδέχεται να αντανakλούν τη ύπαρξη κοινής τάσης μεταξύ των υπό μελέτη μεταβλητών και όχι τις πραγματικά υποκείμενες και αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ τους (Kollmeyer, 2018).

3.2. Έλεγχος Διαστρωματικής Εξάρτησης

Η διάγνωση της ύπαρξης διαστρωματικής εξάρτησης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους ελέγχους που ένας ερευνητής πρέπει να κάνει στο πλαίσιο εκτίμησης υποδειγμάτων με δεδομένα πάνελ (Tugcu, C. T. 2018). Ο έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης λαμβάνει μεγάλη προσοχή τα τελευταία χρόνια στις οικονομετρικές αναλύσεις δεδομένων πάνελ, αφού η αγνόηση ύπαρξης της μπορεί να ενέχει σοβαρές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα των εκτιμητών και μη έγκυρες στατιστικές στους ελέγχους, λόγω της

μη παρατηρούμενης εξάρτησης μεταξύ των καταλοίπων των διαστρωματικών στοιχείων (Moscone & Tosetti , 2009 ; Menegaki, 2020 ; De Hoyos & Sarafidis, 2006). Στις μελέτες μακροοικονομικών και χρηματοοικονομικών δεδομένων η ύπαρξη διαστρωματικής εξάρτησης αποτελεί κανόνα και όχι εξαίρεση, εξαιτίας των ισχυρών οικονομικών αλληλεπιδράσεων που χαρακτηρίζουν τις οικονομίες σήμερα (Westerlund and Edgerton, 2008 όπ.ανάφ. στο Eberhardt & Teal, 2011).

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης των Breusch και Pagan (1980). Όταν το μέγεθος των διαστρωματικών στοιχείων N είναι μικρότερο από το μέγεθος των χρονικών περιόδων T ($T > N$), όπως στην περίπτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, τότε προτείνεται χρήση του ελέγχου των Breusch και Pagan (1980, όπ.ανάφ στο De Hoyos & Sarafidis, 2006 ; Tugcu, 2018), ο οποίος βασίζεται στον πολλαπλασιαστή Lagrange. Έτσι λοιπόν, για την εξίσωση (1) οι υποθέσεις του ελέγχου είναι οι εξής :

$$H_0 : \rho_{ij} = \rho_{ji} = \text{Corr}(u_{it}, u_{jt}) = 0 \text{ για } i \neq j$$

$$H_1 : \rho_{ij} = \rho_{ji} = \text{Corr}(u_{it}, u_{jt}) \neq 0 \text{ για } i \neq j \quad (2)$$

όπου ρ_{ij} ο συντελεστής συσχέτισης των καταλοίπων, ο οποίος δίνεται από τον τύπο :

$$\rho_{ij} = \rho_{ji} = \frac{\sum_{t=1}^T \hat{u}_{it} \hat{u}_{jt}}{(\sum_{t=1}^T u_{it}^2)^{1/2} (\sum_{t=1}^T u_{jt}^2)^{1/2}} \quad (3)$$

και $\hat{u}_{it}$ η εκτίμηση του u_{it} . Η στατιστική του ελέγχου των Breusch και Pagan (1980)

δίνεται από τη σχέση :

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (4)$$

Υπό την μηδενική υπόθεση της μη εξάρτησης των διαστρωματικών δεδομένων, η LM στατιστική ακολουθεί ασυμπτωτικά την κατανομή χ^2 με $N(N-1)/2$ βαθμούς ελευθερίας. Βάση των αποτελεσμάτων του ελέγχου και τα τρία οικονομετρικά μοντέλα της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάζουν διαστρωματική εξάρτηση. Τα αποτελέσματα του ελέγχου παρουσιάζονται αναλυτικά στο παράτημα της εργασίας στην ενότητα 7.

3.3. Έλεγχοι Μοναδιαίων Ριζών Δεύτερης Γενιάς

Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας υποδειγμάτων με δεδομένα πάνελ υπάρχουν δύο γενιές ελέγχων στασιμότητας. Η πρώτη γενιά ελέγχων προϋποθέτει την ύπαρξη μη διαστρωματικής εξάρτησης, ενώ η δεύτερη γενιά επιτρέπει την ύπαρξη της (Tugcu, 2018 ; Eberhardt & Teal, 2011 ; Hurlin & Mignon, 2007 ; Barbieri, 2009). Ένας από τους πιο διαδεδομένους ελέγχους στασιμότητας δεύτερης γενιάς είναι ο έλεγχος CIPS (Cross – sectional augmented IPS) του Perasan (2007, όπ.ανάφ. στο Barbieri, 2009 ; Hurlin & Mignon, 2007 ; Tugcu, C. T. 2018 ; Baltagi, 2021 ; Croissant & Milo, 2019). Σύμφωνα με τον Baltagi (2021) η μέθοδος του Perasan βασίζεται στην επαύξηση του ελέγχου ADF (Augmented Dickey Fuller) με τη χρονική υστέρηση του διαστρωματικού μέσου και της πρώτης διαφοράς του. Ο έλεγχος αυτός ονομάζεται Cross Sectionally Augmented Dickie-Fuller (CADF) και η παλινδρόμηση του ελέγχου δίνεται από την ακόλουθη σχέση :

$$\Delta y_{it} = a_i + \rho_i y_{i,t-1} + d_0 \bar{y}_{t-1} + d_1 \Delta \bar{y}_t + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

όπου $\bar{y}_t$ ο μέσος τη χρονική στιγμή t όλων των N παρατηρήσεων.

Η ύπαρξη του διαστρωματικού μέσου με υστέρηση και με πρώτες διαφορές λαμβάνει υπόψη την διαστρωματική εξάρτηση. Εάν υπάρχει γραμμική συσχέτιση στον όρο σφάλματος ή στο παράγοντα, τότε η εξίσωση της παλινδρόμησης του ελέγχου θα πρέπει να επαυξηθεί, όπως αντίστοιχα συμβαίνει και στη μονομεταβλητή περίπτωση, προσθέτοντας όμως τις πρώτες διαφορές του y_{it} και του $\bar{y}_t$. Έτσι λοιπόν, η εξίσωση της παλινδρόμησης γίνεται :

$$\Delta y_{it} = a_i + \rho_i y_{i,t-1} + d_0 \bar{y}_{i,t-1} + \sum_{j=0}^{\rho} d_j + \Delta \bar{y}_{i,t-j} + \sum_{k=1}^{\rho} c_k \Delta y_{i,t-k} + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

Μετά την εκτέλεση της παλινδρόμησης CADF για κάθε διαστρωματική μονάδα i , ο έλεγχος του Perasan λαμβάνει το μέσο όρο των t -statistics στη χρονική υστέρηση (αποκαλείται $CADF_i$), προκειμένου να λάβει τη στατιστική του ελέγχου CIPS :

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (6)$$

Τα αποτελέσματα του ελέγχου δεύτερης γενιάς CIPS για τις μεταβλητές της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται αναλυτικά στο παράτημα στην ενότητα 7.

3.4. Δεδομένα και Περιγραφικά Στατιστικά

Η παρούσα εργασία μελετά μέσα από μία οπτική πολιτικής οικονομίας την επίδραση που έχουν στην εισοδηματική ανισότητα μία σειρά παράγοντες που σχετίζονται με τη

παγκοσμιοποίηση και την εδραίωση του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού. Γίνεται χρήση δεδομένων πάνελ για την εκτίμηση τριών οικονομετρικών μοντέλων. Πιο συγκεκριμένα, τα δύο πρώτα μοντέλα αφορούν ετήσια δεδομένα πάνελ 17 χωρών – μελών του Ο.Ο.Σ.Α για τη χρονική περίοδο 1981-2019. Οι χώρες αυτές είναι οι : Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Νορβηγία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α, Νέα Ζηλανδία, Νότια Κορέα. Αντίστοιχα, το τρίτο οικονομετρικό μοντέλο αφορά τη περίοδο 1991-2015 και προστίθενται σε αυτό οι χώρες του Καναδά και της Ιρλανδίας. Πραγματοποιείται οικονομετρική ανάλυση μοντέλων μη συμμετρικών πάνελ (unbalanced panel) και η επιλογή του δείγματος έγινε με κριτήριο το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π (χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α με το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π για τις όποιες υπήρχαν διαθέσιμα δεδομένα).

Η χρήση μοντέλων με μεγαλύτερο χρονικό εύρος δεν κατέστη δυνατή λόγω έλλειψης διαθέσιμων δεδομένων. Παρόλο αυτά, τα υπάρχοντα δεδομένα αποτυπώνουν ικανοποιητικά μία σειρά χαρακτηριστικών που διέπουν τις σύγχρονες και ανεπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού. Τόσο η επιλογή των εξαρτημένων μεταβλητών που περιγράφουν τη εισοδηματική ανισότητα, όσο και αυτή των αντίστοιχων ερμηνευτικών μεταβλητών βασίστηκε στην υπάρχουσα εμπειρική βιβλιογραφία. Στα εκτιμώμενα μοντέλα η εισοδηματική ανισότητα αποτυπώνεται μέσα από τρεις διαφορετικές μεταβλητές, οι οποίες είναι : (α) ο δείκτης εισοδηματικής ανισότητας Gini, ο οποίος παίρνει τιμές από 0 έως 1 (όπου 0 σημαίνει πλήρης ισότητα και 1 πλήρης ανισότητα). Τα δεδομένα για το δείκτη εισοδηματικής ανισότητας Gini πάρθηκαν από τη βάση δεδομένων του World Inequality Database (WID), (β) το ποσοστό επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού. Τα δεδομένα πάρθηκαν από τη βάση δεδομένων του World Inequality Database (WID), (γ) το ποσοστό επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους

(και τους αυτοαπασχολούμενους). Τα δεδομένα της μεταβλητής πάρθηκαν από το Penn World Table (PWT).

Τα τρία οικονομετρικά μοντέλα περιλαμβάνουν μία σειρά ερμηνευτικών μεταβλητών οι οποίες αποτυπώνουν στο σύνολο τους τη χρηματιστικοποίηση, τη παγκοσμιοποίηση (εμπορική, χρηματοπιστωτική, πληθυσμιακή), την αποβιομηχανοποίηση και την εμπορική ολοκλήρωση με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, τη διαπραγματευτική ισχύ των εργαζομένων και το κράτος πρόνοιας. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται διάφορες μεταβλητές ελέγχου για τη συμπερίληψη μακροοικονομικών παραγόντων, οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάζουν την εισοδηματική ανισότητα, αλλά και προκειμένου τα εκτιμώμενα υποδείγματα να παράξουν πιο εύρωστα αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, η παγκοσμιοποίηση περιγράφεται μέσα από τις τρεις βασικές της διαστάσεις : την εμπορική, τη χρηματοπιστωτική και τη πληθυσμιακή. Η εμπορική παγκοσμιοποίηση μετράται ως το άθροισμα της συνολικής αξίας των εισαγωγών και των εξαγωγών ως προς το Α.Ε.Π (**Trade**), η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση μετράται ως το άθροισμα των χρηματοπιστωτικών στοιχείων ενεργητικού και παθητικού μη εγχώριων επενδυτών ως προς το Α.Ε.Π (**Fin_glob**), ενώ η πληθυσμιακή παγκοσμιοποίηση μετράται ως το ποσοστό των μεταναστών επί του συνολικού πληθυσμού (**Foreign_Born**). Η χρηματιστικοποίηση αποτυπώνεται μέσω της χρηματιστηριακής κεφαλαιοποίησης των μεγαλύτερων επιχειρήσεων της εγχώριας αγοράς (**Market_cap**) εκφρασμένη ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π και μέσω της συνολικής αξίας των μετοχών που έχουν ανταλλαχθεί (**StockMark_TotVal**), ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π αντίστοιχα. Η διαπραγματευτική ισχύς της εργασίας περιγράφεται ως το ποσοστό των εργαζομένων που είναι μέλη σε εργατικά συνδικάτα (**Union_Den**) και ως το ποσοστό επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία (**Labor_Comp**).

Το κράτος πρόνοιας αποτυπώνεται μέσω της συνολικής κυβερνητικής δαπάνης εκφρασμένη ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π (**Gov_Consum**). Επιπλέον, χρησιμοποιείται ως ερμηνευτική μεταβλητή η συνολική αξία των εισαγωγών από τις αναδυόμενες – αναπτυσσόμενες χώρες ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π (**Imp_from_LDC**). Αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως μία μεταβλητή της παγκοσμιοποίησης, αλλά και της εμπορικής ολοκλήρωσης με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, ενώ αποτυπώνει και τη διαδικασία της αποβιομηχανοποίησης - ανάθεσης βιομηχανικών εργασιών ρουτίνας στις χώρες αυτές. Τέλος, ως μεταβλητές ελέγχου χρησιμοποιείται το ποσοστό της ανεργίας (**Unemployment**), η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό (**Female_Par**) εκφρασμένη ως ποσοστό επί του γυναικείου πληθυσμού, ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π (**GDP_Growth**) για την αποτύπωση του οικονομικού κύκλου, η παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο (**GDP_Person**) για την αποτύπωση της τεχνολογίας (και των τεχνολογικών εξελίξεων), η ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (**Tert_Edu**) ως ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού και τέλος το ποσοστό επί του συνολικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 1% του πληθυσμού (**Top_1%**). Ο πίνακας 1 που ακολουθεί περιλαμβάνει συνοπτικά όλες τις μεταβλητές που έχουν χρησιμοποιηθεί και τις πηγές από όπου πάρθηκαν, ενώ οι πίνακες 2,3,4 και 5 περιλαμβάνουν τα περιγραφικά τους στατιστικά.

Μεταβλητή	Περιγραφή	Πηγή
Gini	Δείκτης εισοδηματικής ανισότητας (τιμές από 0 έως 1, όπου 1 = πλήρης ανισότητα)	World Inequality Database : https://wid.world
Top_1%	Το ποσοστό επί του συνολικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 1% του πληθυσμού	World Inequality Database : https://wid.world

Top_10%	Το ποσοστό επί του συνολικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού	World Inequality Database : https://wid.world
Labor_Comp	Το ποσοστό επί του συνολικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία (και τους αυτοαπασχολούμενους)	Penn World Table : https://www.rug.nl/ggdc/?lang=en
Trade	Το άθροισμα των εισαγωγών και των εξαγωγών ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx
Fin_Glob	Το άθροισμα των χρηματοπιστωτικών στοιχείων ενεργητικού-παθητικού μη εγχώριων επενδυτών ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π	Βασισμένο σε υπολογισμούς του συγγραφέα με δεδομένα από τη βάση δεδομένων External Wealth of Nations : https://www.brookings.edu/research/the-external-wealth-of-nations-database/
Market_Cap	Η συνολική αξία της κεφαλαιοποίησης των μεγαλύτερων επιχειρήσεων ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx
StockMark_Totval	Η συνολική αξία των μετοχών που έχουν ανταλλαχθεί ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π	Global Financial Development, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx

---

Union_Den	Το ποσοστό των εργαζομένων που είναι μέλη σε εργατικά συνδικάτα	Trade Union Dataset, OECD statistics : http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TUD
Gov_Consum	Η κυβερνητική κατανάλωση ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π	Penn World Table : https://www.rug.nl/ggd/c/?lang=en
Imp_from_ldc	Η συνολική αξία των εισαγωγών από τις αναπτυσσόμενες - αναδυόμενες οικονομίες	International Monetary Fund: https://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85
Unemployment	Η ανεργία ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx
Female_Par	Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό ως ποσοστό επί του γυναικείου πληθυσμού	Jobs, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx

---

Foreign_born	Το ποσοστό των μεταναστών επί του συνολικού πληθυσμού	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx OECD, International Migration Statistics : https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=MIG_NUP_RATES_GENDER&language=en
GDP_Growth	Ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx
GDP_Person	Η παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο	World Development Indicators, the World Bank : databank.worldbank.org/home.aspx
Tert_edu	Η ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού	Barro – Lee Dataset : http://www.barrolee.com

Πίνακας 1. Μεταβλητές και Πηγές

	Find_Glob	Gini	Gov_Consum	Imp_from_ldc	Labor_comp	Market_cap
Mean	355.0532	0.442247	16.08353	78149.64	59.61887	64.23892
Median	243.76	0.44	16.29	31170.65	59.95	53.98
Max	2468.01	0.58	27.6	749014.5	71.24	283.13
Min	0.79	0.32	6.6	1023.05	45.41	0.02
Std.Dev	67.0146	0.047765	3.980781	123299.6	4.905069	47.52951

Πίνακας 2.Περιγραφικά Στατιστικά μεταβλητών (μοντέλα περιόδου 1981-2019)

	StockMark_TotVal	Top_1%	Top_10%	Trade	Unemployment	Uion_Den
Mean	55.42267	10.30659	32.90573	63.89751	6.753369	31.52706
Median	37.38	10.405	32.485	58.18	5.64	24.6
Max	319.88	19.48	45.83	166.29	26.09	86.6
Min	0.09	4.52	22.9	15.81	0.2	9.6
Std.Dev	57.52608	2.673096	4.636678	31.23166	4.112107	19.41956

Πίνακας 3.Περιγραφικά Στατιστικά μεταβλητών (μοντέλα περιόδου 1981-2019)

	Trade	Find_Glob	Uion_Den	Unemployment	Gov_Consum	Top_1%
Mean	73.9081	477.8131	32.56039	7.033348	15.31969	10.7298
Median	66.54	289.09	26.6	6.17	15.39000	10.69
Max	215.16	4017.81	86.6	26.09	24.63	19.48
Min	15.81	33.46	9.6	1.78	6.7	5.5
Std.Dev	37.48901	580.3715	19.30061	3.824361	3.491225	2.539225

Πίνακας 4.Περιγραφικά Στατιστικά μεταβλητών (μοντέλο περιόδου 1991-2015)

	Female_Par	Foreign_Born	GDP_Growth	GDP_Person	Tert_Edu
Mean	52.53580	11.59519	2.339803	93135.43	18.96748
Median	53.55000	10.96000	2.330000	93876.26	18.29000
Max	63.24000	29.39000	25.18000	164315.2	39.76000
Min	33.56000	0.190000	5.690000	32383.08	5.110000
Std.Dev	7.264313	6.600056	2.612048	18225.47	6.960594

Πίνακας 5. Περιγραφικά Στατιστικά μεταβλητών (μοντέλο περιόδου 1991-2015)

3.5. Εκτίμηση Υποδειγμάτων

Τα αποτελέσματα του ελέγχου των Breusch και Pagan (1980) ανέδειξαν την ύπαρξη διαστρωματικής εξάρτησης μεταξύ των καταλοίπων των διαστρωματικών στοιχείων και για τα τρία υποδείγματα της παρούσας εργασίας. Επιπλέον, ο έλεγχος μοναδιαίων ριζών δεύτερης γενιάς CIPS ανέδειξε την ύπαρξη μοναδιαίων ριζών για τις περισσότερες μεταβλητές της παρούσας εργασίας (εκτός των μεταβλητών Labor_Comp, Trade, Female_Par, GDP_Growth). Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω ζητήματα, που προκύπτουν από την εκτίμηση υποδειγμάτων με δεδομένα πάνελ, γίνεται χρήση ενός μοντέλου με εκτιμητή πρώτων διαφορών. Η χρήση ενός μοντέλου πρώτων διαφορών αποτελεί τη πιο απλή μέθοδο αντιμετώπισης της ύπαρξης τάσης στις υπό μελέτη χρονοσειρές (Bengtsson, 2014). Σύμφωνα με τον Wooldridge (2012) η αξιοποίηση ενός εκτιμητή πρώτων διαφορών αποτελεί έναν από τους πολλούς τρόπους εξάλειψης της διαστρωματικής ετερογένειας, όπως αντίστοιχα συμβαίνει και με τη χρήση μοντέλων σταθερών επιδράσεων (fixed effects). Ο εκτιμητής πρώτων διαφορών αναμένεται να παράξει παρόμοια αποτελέσματα με τα αντίστοιχα ενός εκτιμητή σταθερών επιδράσεων

(fixed effects), ενώ είναι προτιμότερος στην περίπτωση παλινδρομήσεων με υψηλό βαθμό αυτοσυσχέτισης στα κατάλοιπα (Wooldridge, 2002). Σε αντίθεση λοιπόν με τον εκτιμητή fixed effect, ο εκτιμητής πρώτων διαφορών (first-difference estimator) παρέχει μία ασφάλεια απέναντι στην εξαγωγή νόθων (spurious) αποτελεσμάτων λόγω της ύπαρξης τάσης στις υπό μελέτη χρονοσειρές, αμβλύνει το πρόβλημα της πολλυσυγραμμικότητας και αποτελεί έναν τρόπο εξάλειψης της ετερογένειας μεταξύ των διαφορετικών χωρών της παρούσας εργασίας (Bengtsson, 2014). Επιπλέον, για την παραγωγή εύρωστων εκτιμήσεων γίνεται χρήση του εκτιμητή του πίνακα διακύμανσης των Driscoll-Kraay (1998), ο οποίος παράγει εύρωστα τυπικά σφάλματα και «ανθεκτικά» απέναντι στην ύπαρξη ετεροσκεδαστικότητας, διαστρωματικής εξάρτησης και αυτοσυσχέτισης (Guschanski & Onaran, 2018 ; Alexiou, Trachanas & Vogiazas, 2021 ; Flaherty, 2015 ; Quian & Rasool, 2022 ; Hoechle, 2007 ; Menegaki, 2020).

Η πιο απλή μορφή ενός υποδείγματος με δεδομένα πάνελ, το οποίο λαμβάνει υπόψη του την ύπαρξη διαστρωματικής ετερογένειας, είναι η εξής :

$$y_{it} = \alpha_i + \chi'_{it}\beta + u_{it}, u_{it} \sim idd(0, \sigma_u^2) \quad (7)$$

όπου α_i ο σταθερός όρος, ο οποίος λαμβάνει υπόψη την ύπαρξη ετερογένειας στη διαστρωματική διάσταση. Χρησιμοποιώντας έναν εκτιμητή πρώτων διαφορών ο σταθερός όρος α_i εξαλείφεται και το αντίστοιχο μοντέλο μπορεί να γραφεί ως εξής :

$$y_{it} - y_{i,t-1} = (\chi_i - \chi_{i,t-1})\beta + (u_{it} - u_{i,t-1}) \quad \text{ή} \quad \Delta y_{it} = \Delta \chi'_{it}\beta + \Delta u_{it} \quad (8)$$

4.Εμπειρικά Αποτελέσματα

Το βασικό οικονομετρικό μοντέλο της παρούσας εργασίας μπορεί να αποτυπωθεί ως εξής :

$$\begin{aligned} \Delta Income\ inequality_{it} = & b_1(\Delta Globalization_{it}) + b_2(\Delta Financialization_{it}) + \\ & b_3(\Delta Labor\ Bargaining\ Power_{it}) + b_4(\Delta Welfare\ State_{it}) + \\ & b_5(\Delta Control\ Variables_{it}) + \Delta \varepsilon_{it} \quad (9) \end{aligned}$$

Παρακάτω, οι πίνακες 6 και 7 περιλαμβάνουν τα αποτελέσματα από τις εκτιμήσεις των μοντέλων με εξαρτημένες μεταβλητές : τις πρώτες διαφορές του δείκτη εισοδηματικής ανισότητας Gini ($\Delta Gini$) και του ποσοστού επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού ($\Delta Top10\%$), για τη χρονική περίοδο 1981-2019. Αντίστοιχα, ο πίνακας 8 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του μοντέλου με εξαρτημένη μεταβλητή τις πρώτες διαφορές του ποσοστού επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία ($\Delta Labor\_Comp$). Όπως φαίνεται και από το πίνακα 6, οι ερμηνευτικές μεταβλητές του πρώτου μοντέλου με εξαρτημένη μεταβλητή τη $\Delta Gini$ είναι οι εξής : η παγκοσμιοποίηση ($\Delta Globalization$) περιγράφεται από τις μεταβλητές $\Delta Trade$ και $\Delta FinGlob$, η χρηματοπιστωτικοποίηση ($\Delta Financialization$) περιγράφεται από τις μεταβλητές $\Delta Market\_Cap$ και $\Delta StockMark\_TotVal$, η διαπραγματευτική ισχύς (πόροι ισχύος) των εργαζομένων ($\Delta Labor\ Bargaining\ Power$) περιγράφεται από τις μεταβλητές $\Delta Union\_Den$ και $\Delta Labor\_Comp$, ενώ γίνεται χρήση και της μεταβλητής ελέγχου ΔImp_from_LDC για την αποτύπωση της αποβιομηχανοποίησης και της εμπορικής ολοκλήρωσης με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Στη στήλη 2 προστίθεται η μεταβλητή ελέγχου $\Delta Unemployment$, ενώ

στη στήλη 3 προστίθεται και η μεταβλητή ΔGov_Consum για την συμπερίληψη του κράτους πρόνοιας ($\Delta Welfare State$) στο υπόδειγμα.

Από τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων στο πίνακα 6 φαίνεται ότι η εμπορική διάσταση της παγκοσμιοποίησης ($\Delta Trade$) είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 10% και για τα τρία υποδείγματα. Σε αντίστοιχα αποτελέσματα καταλήγουν και οι Jaumotte, Lall και Papageorgiou (2013), οι οποίοι αναδεικνύουν εμπειρικά το γεγονός ότι η εμπορική παγκοσμιοποίηση μειώνει εν γένει την εισοδηματική ανισότητα τόσο για τις ανεπτυγμένες, όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η χρηματοοικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης (Fin_Glob) είναι στατιστικά μη σημαντική και αρνητική εξίσου. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι μη αναμενόμενο, αφού βάση της παρούσας θεωρητικής και εμπειρικής βιβλιογραφίας η χρηματιστικοποίηση και η διαδικασία διεθνοποίησης της σχετίζεται θετικά με την εισοδηματική ανισότητα. Αντίστοιχα, οι Jaumotte, Lall και Papageorgiou (2013) αναδεικνύουν ότι η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση τείνει γενικός να αυξάνει την εισοδηματική ανισότητα τόσο στις ανεπτυγμένες, όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση της αγοράς ως ποσοστό του Α.Ε.Π ($\Delta Market\_Cap$) είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5% για όλα τα υποδείγματα, ενώ η συνολική αξία των μετοχών που έχουν ανταλλαχθεί ($\Delta StockMark\_TotVal$) είναι θετική, όμως στατιστικά μη σημαντική. Αντίστοιχα αποτελέσματα σχετικά με τη χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση της αγοράς, ως μεταβλητή μέτρησης της χρηματιστικοποίησης, αναφέρει ο Tridico (2017). Το ποσοστό συμμετοχής των εργαζομένων σε εργατικά συνδικάτα ($\Delta Union\_Den$) είναι αρνητικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 5% σε όλα τα υποδείγματα. Σε αντίστοιχα αποτελέσματα καταλήγουν και οι Tridico (2017) και Kollmeyer (2018). Η μεταβλητή της συνολικής αξίας των εισαγωγών από τις αναδυόμενες – αναπτυσσόμενες χώρες

(ΔImp_from_LDC) είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και για τα τρία υποδείγματα. Αντίστοιχα, ο Kollmeyer (2018) αναδεικνύει τη θετική επίδραση που έχει στην εισοδηματική ανισότητα η ανάθεση εργασιών βιομηχανικής παραγωγής στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, χρησιμοποιώντας ως μεταβλητή για την αποτύπωση της εν λόγω διαδικασίας τις εισαγωγές βιομηχανικών αγαθών από τις χώρες αυτές. Το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία ($\Delta Labor\_Comp$), ως μεταβλητή διαπραγματευτικής ισχύος των εργαζόμενων (Flaherty, 2015), είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και για τα τρία υποδείγματα.

Στη στήλη 2, η συμπερίληψη της ανεργίας ($\Delta Unemployment$) είναι στατιστικά μη σημαντική και θετική. Το πρόσημο είναι αναμενόμενο, αφού η ανεργία υπονομεύει τις μισθολογικές αποδοχές και τη διαπραγματευτική ισχύ των ανειδίκευτων και χαμηλόμισθων εργαζομένων, οι οποίοι είναι περισσότερο αναλώσιμοι και ευάλωτοι σε σχέση με τους εργαζόμενους υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και κατάρτισης (Pontusson, Rueda & Way, 2002 όπ.ανάφ. στο Kus, 2012). Στη στήλη 3, η συμπερίληψη της συνολικής κυβερνητικής δαπάνης (ΔGov_Consum), ως μεταβλητή για την περιγραφή του κράτους πρόνοιας, είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Αντιστοίχως, ο Tridico (2017) χρησιμοποιεί ως μεταβλητή για την αποτύπωση του κράτους πρόνοιας τις δημόσιες κοινωνικές δαπάνες, αναδεικνύοντας εμπειρικά την αρνητική σχέση ανάμεσα σε αυτές και την εισοδηματική ανισότητα.

	(1)	(2)	(3)
Constant	6.6381e-05 (4.2618e-04)	3.6368e-05 (4.3404e-04)	1.4354e-04 (3.9262e-04)
Δtrade	-1.9619e-04* (1.0407e-04)	-1.8712e-04* (1.0993e-04)	-1.7852e-04* (1.0833e-04)
ΔFin_Glob	-2.9010e-06 (9.6379e-06)	-2.9301e-06 (9.5398e-06)	-2.1270e-06 (9.5695e-06)

ΔMarket_Cap	7.0041e-05** (2.9005e-05)	6.9696e-05** (2.9045e-05)	6.4452e-05** (2.8190e-05)
ΔStockMark_TotVal	6.6326e-06 (1.0706e-05)	7.3969e-06 (1.0180e-05)	6.4078e-06 (1.0039e-05)
ΔUnion_Den	-1.0313e-03** (4.1124e-04)	-1.0668e-03** (4.5685e-04)	-9.6499e-04** (4.6116e-04)
ΔImp_from_LDC	4.8896e-08*** (1.4786e-08)	4.9506e-08*** (1.5152e-08)	4.7103e-08*** (1.4735e-08)
ΔLabor_Comp	-3.1676e-03*** (4.2081e-04)	-3.0924e-03*** (4.5628e-04)	-2.7184e-03*** (5.0641e-04)
ΔUnemployment		1.5887e-04 (4.1944e-04)	3.0432e-04 (4.2907e-04)
ΔGov_Consum			-1.4370e-03*** (4.6941e-04)
Obs.	541	528	528

Σημειώσεις : Όλες οι μεταβλητές που παρουσιάζονται στο πίνακα είναι σε πρώτες διαφορές. Στις παρενθέσεις παρουσιάζονται τα εύρωστα τυπικά σφάλματα Driscoll & Kraay (1998). * επίπεδο σημαντικότητας 10%, ** επίπεδο σημαντικότητας 5%, ***επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 6. Μοντέλα χρονικής περιόδου 1981-2019 (εξαρτημένη ΔGini)

Ο πίνακας 7 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα από τη παλινδρόμηση του μοντέλου με εξαρτημένη μεταβλητή την ΔTop10% για τη χρονική περίοδο 1981-2019. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν εδώ είναι οι ίδιες με αυτές του υποδείγματος του πίνακα 6. Αντίθετα από τα προηγούμενα αποτελέσματα, η μεταβλητή της εμπορικής παγκοσμιοποίησης (ΔTrade) είναι αρνητική (όπως πριν), αλλά στατιστικά μη σημαντική. Αντίστοιχα, η χρηματοοικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης (ΔFin_Glob) είναι και αυτή αρνητική και στατιστικά μη σημαντική. Αντίθετα από τα συγκεκριμένα αποτελέσματα, ο Flaherty (2015) αναδεικνύει εμπειρικά ότι η εμπορική και χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση ενισχύει τα εισοδήματα του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού. Σε ένα παρόμοιο πλαίσιο, οι

Volscho και Kelly (2012), μελετώντας τα αίτια όξυνσης της εισοδηματικής ανισότητας για τις Η.Π.Α τη περίοδο 1949-2008, αναδεικνύουν εμπειρικά θετική και στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην εμπορική παγκοσμιοποίηση και τα εισοδήματα του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού.

Η χρηματιστικοποίηση συνδέεται θετικά με τα εισοδήματα του πλουσιότερου 10% του πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, η χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση της αγοράς ($\Delta Market\_Cap$) είναι θετική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και για τα τρία υποδείγματα, ενώ η συνολική αξία των μετοχών που έχουν ανταλλαχθεί ($\Delta StockMark\_TotVal$) είναι θετική, αλλά στατιστικά μη σημαντική. Σε παρόμοια αποτελέσματα σχετικά με τη χρηματιστηριακή κεφαλαιοποίηση της αγοράς, ως μεταβλητή μέτρησης της χρηματιστικοποίησης, καταλήγει και ο Flaherty (2015). Η μεταβλητή του ποσοστού συμμετοχής των εργαζομένων σε εργατικά συνδικάτα ($\Delta Union\_Den$) είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 10% στα πρώτα δύο υποδείγματα, ενώ στο τρίτο είναι αρνητική, αλλά στατιστικά μη σημαντική. Την αρνητική σχέση ανάμεσα στο ποσοστό συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα και στη συγκέντρωση εισοδήματος στο πλουσιότερο 1% του πληθυσμού αναδεικνύουν και οι εργασίες των Flaherty (2015) και Volscho και Kelly (2012).

Όπως και στα αντίστοιχα αποτελέσματα του πίνακα 6, έτσι και εδώ η μεταβλητή των εισαγωγών από τις αναδύμενες – αναπτυσσόμενες χώρες (Imp_from_LDC) είναι θετική και στατιστικά σημαντική. Πιο συγκεκριμένα, είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% στο πρώτο υπόδειγμα και 5% στο δεύτερο και στο τρίτο. Αντίστοιχα, το μερίδιο της εργασίας επί του εθνικού εισοδήματος ($\Delta Labor\_Comp$) είναι αρνητικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και στα τρία υποδείγματα. Ο Flaherty (2015) χρησιμοποιεί το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους ως μεταβλητή διαπραγματευτικής ισχύος της εργασίας απέναντι στο

κεφάλαιο, αναδεικνύοντας εμπειρικά την αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση που έχει στα εισοδήματα του πλουσιότερου 1% των πληθυσμών 14 χωρών μελών του Ο.Ο.Σ.Α. Η ανεργία ($\Delta Unemployment$) είναι στατιστικά σημαντική μόνο στο δεύτερο υπόδειγμα σε επίπεδο σημαντικότητας 10% και έχει αρνητικό πρόσημο. Το αποτέλεσμα αυτό είναι μη αναμενόμενο, αφού η ανεργία θεωρείται ότι υπονομεύει τη διαπραγματευτική ισχύ των ανειδίκευτων και χαμηλόμισθων εργαζομένων έναντι των υπολοίπων (Volscho & Kelly, 2012). Επιπλέον, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας δυσχεραίνουν τη θέση των εργαζομένων εξασθενίζοντας τη διαπραγματευτική τους ισχύ, αφού τους αναγκάζει να δέχονται χαμηλότερους μισθούς προκειμένου να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους. Από την άλλη πλευρά, ευνοεί τη διαπραγματευτική ισχύ των επιχειρήσεων, αφού τις επιτρέπει να πληρώνουν χαμηλότερους μισθούς, διατηρώντας τη προθυμία των εργαζομένων για εργασία (Blanchard & Johnson, 2012). Τέλος, δεν αναμένεται να επηρεάζει τα ανώτερα εισοδηματικά στρώματα (Volscho & Kelly, 2012). Ο Flaherty (2015) αναδεικνύει εμπειρικά τη θετική σχέση ανάμεσα στην ανεργία και το εισόδημα του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού. Το κράτος πρόνοιας εκφρασμένο ως το σύνολο των κυβερνητικών δαπανών (ΔGov_Consum) είναι και εδώ αρνητικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Αντίστοιχα αποτελέσματα σχετικά με τις κυβερνητικές δαπάνες αναδεικνύει και ο Flaherty (2015).

	(1)	(2)	(3)
Constant	3.7579e-02 (4.7721e-02)	4.2188e-02 (4.6451e-02)	5.0515e-02 (4.5312e-02)
Δtrade	-1.0435e-02 (1.0106e-02)	-1.1738e-02 (1.0870e-02)	-1.1069e-02 (1.0610e-02)
ΔFin_Glob	-3.2173e-04 (8.9879e-04)	-2.3785e-04 (8.8849e-04)	-1.7545e-04 (9.1088e-04)

ΔMarket_Cap	7.5056e-03*** (2.5483e-03)	7.6921e-03*** (2.4907e-03)	7.2846e-03*** 2.4275e-03
ΔStockMark_TotVal	4.4489e-04 (1.4192e-03)	1.3433e-04 (1.4333e-03)	5.7485e-05 (1.4091e-03)
ΔUnion_Den	-9.2615e-02* (4.7843e-02)	-8.4704e-02* (4.9568e-02)	-7.6794e-02 (5.0495e-02)
ΔImp_from_LDC	3.8337e-06*** (1.4820e-06)	3.5853e-06** (1.5020e-06)	3.3987e-06** (1.4723e-06)
ΔLabor_Comp	-3.3628e-01*** (4.0581e-02)	-3.4654e-01*** (4.0657e-02)	-3.1748e-01*** (4.6644e-02)
ΔUnemployment		-5.5049e-02* (2.9378e-02)	-4.3749e-02 (2.9522e-02)
ΔGov_Consum			-1.1165e-01** (4.8636e-02)
Obs.	541	528	528

Σημειώσεις : Όλες οι μεταβλητές που παρουσιάζονται στο πίνακα είναι σε πρώτες διαφορές. Στις παρενθέσεις παρουσιάζονται τα εύρωστα τυπικά σφάλματα Driscoll & Kraay (1998). * επίπεδο σημαντικότητας 10%, ** επίπεδο σημαντικότητας 5%, ***επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 7. Μοντέλα χρονικής περιόδου 1981-2019 (εξαρτημένη ΔTop10%)

Παρακάτω στο πίνακα 8 ακολουθούν τα αποτελέσματα του τρίτου οικονομετρικού μοντέλου της παρούσας εργασίας, με εξαρτημένη τη μεταβλητή ΔLabor_Comp για τη χρονική περίοδο 1991-2015. Επιπλέον, γίνεται χρήση μίας σειράς ερμηνευτικών μεταβλητών (μεταβλητές ελέγχου) για τη συμπερίληψη μακροοικονομικών και πολιτικών παραγόντων που αναφέρονται στη βιβλιογραφία ως πιθανά αίτια όξυνσης της εισοδηματικής ανισότητας. Οι μεταβλητές αυτές είναι οι εξής : η ανεργία (ΔUnemployment), το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 1% του πληθυσμού (ΔTop1%), η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό

($\Delta Female\_Par$), ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π (ΔGDP_Growth), η παραγωγικότητα της εργασίας (ΔGDP_Person) (για την αποτύπωση της τεχνολογίας και των τεχνολογικών εξελίξεων) και τέλος το ποσοστό του πληθυσμού που έχει ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση ($\Delta Tert\_Edu$).

Στη στήλη 1 παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις του βασικού υποδείγματος, το οποίο περιλαμβάνει τις ακόλουθες μεταβλητές : όπως και πριν η παγκοσμιοποίηση ($\Delta Globalization$) περιγράφεται από τις μεταβλητές $\Delta Trade$ και $\Delta FinGlob$. Επιπλέον, για την αποτύπωση της πληθυσμιακής της διάστασης χρησιμοποιείται η μεταβλητή $\Delta Foreign\_Born$. Η διαπραγματευτική ισχύς (πόροι ισχύος) των εργαζομένων ($\Delta Labour Bargaining Power$) περιγράφεται από τη μεταβλητή $\Delta Union\_Den$, ενώ το κράτος πρόνοιας ($\Delta Welfare State$) από τη μεταβλητή ΔGov_Consum . Επιπλέον, χρησιμοποιούνται οι μεταβλητές ελέγχου $\Delta Unemployment$ και $\Delta Top1\%$.

Η εμπορική διάσταση της παγκοσμιοποίησης ($\Delta Trade$) είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και στα τέσσερα υποδείγματα του πίνακα 8. Τα αποτελέσματα αυτά συμπίπτουν με τα αντίστοιχα εμπειρικά αποτελέσματα του Stockhammer (2013, 2015). Η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση (ΔFin_Glob) είναι θετική, αλλά στατιστικά σημαντική μόνο στο τέταρτο υπόδειγμα, το οποίο περιλαμβάνει όλες τις μεταβλητές ελέγχου (πρόσημο μη αναμενόμενο). Ο Stockhammer (2013, 2015) αναδεικνύει εμπειρικά την αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης και του ποσοστού του εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία. Ενδεχομένως το θετικό αυτό πρόσημο της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης να οφείλεται στη δομή της ίδιας της μεταβλητής. Σύμφωνα με τον Wright (1978, όπ.ανάφ. στο Kristal, 2010), αναλύοντας την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο, ενέχει ο κίνδυνος να αγνοείται η πιθανή ύπαρξη υφιστάμενων αντιθέσεων μεταξύ των ίδιων κοινωνικών τάξεων (στη

προκειμένη περίπτωση των εργαζομένων). Το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία περιλαμβάνει και τα εισοδήματα ανώτατων διευθυντών που λαμβάνουν ιδιαίτερα υψηλούς μισθούς, πρόσθετες παροχές και εισοδήματα με τη μορφή μερισμάτων. Ενδέχεται λοιπόν, τα συμφέροντα αυτής της μερίδας εργαζομένων να είναι περισσότερο συνδεδεμένα με αυτά της καπιταλιστικής τάξης (Kristal, 2010), με τη χρηματιστικοποίηση να ενισχύει τη κοινωνική τους θέση.

Αντίθετα με τα προηγούμενα αποτελέσματα, τώρα η μεταβλητή του ποσοστού συμμετοχής των εργαζομένων σε συνδικάτα ($\Delta Union\_Den$) είναι αρνητική και στατιστικά μη σημαντική και στα τέσσερα υποδείγματα (αποτέλεσμα μη αναμενόμενο). Ο Stockhammer (2013) αναδεικνύει εμπειρικά θετική και στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο ποσοστό συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα και στο ποσοστό επί του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία. Επιπλέον, η ανεργία είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5% στα τρία πρώτα υποδείγματα και 1% στο τέταρτο, επιβεβαιώνοντας την αρνητική επίδραση που αυτή ενέχει στη διαπραγματευτική ισχύ των εργαζομένων. Σε αντίστοιχα συμπεράσματα σχετικά με την ανεργία καταλήγουν και οι Stockhammer (2013, 2015) και Kristal (2010). Το κράτος πρόνοιας (ΔGov_Consum) είναι θετικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και για τα τέσσερα υποδείγματα. Τέλος, το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στο πλουσιότερο 1% ($\Delta Top1\%$) είναι αρνητικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 1% και για τα τέσσερα υποδείγματα.

Στη στήλη 2 εισάγεται η μεταβλητή ελέγχου της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό ($\Delta Female\_Par$). Η μεταβλητή $\Delta Female\_Par$ είναι θετική και στατιστικά μη σημαντική και για τα τρία υποδείγματα στα οποία συμπεριλαμβάνεται. Το θετικό πρόσημο της μεταβλητής μπορεί να ερμηνευθεί βάσει του γεγονότος ότι οι γυναίκες παρέμεναν λιγότερο εκπαιδευμένες και με λιγότερη εργασιακή εμπειρία σε σχέση με τους

άντρες. Έτσι λοιπόν, η απασχόληση τους συνδέονταν σε μεγάλο βαθμό με εργασίες χαμηλής ειδίκευσης, μειωμένων αποδοχών και περιορισμένης διαπραγματευτικής ισχύος στην αγορά εργασίας (Pontusson, Rueda & Way, 2002 όπ.ανάφ. στο Kus, 2012). Στη στήλη 3 εισάγεται η μεταβλητή $\Delta Foreign\_Born$ για την αποτύπωση της πληθυσμιακής διάστασης της παγκοσμιοποίησης. Όπως φαίνεται και από τα αντίστοιχα αποτελέσματα, το ποσοστό των μεταναστών επί του συνολικού πληθυσμού ($\Delta Foreign\_Born$) είναι αρνητικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 10%. Το αποτέλεσμα αυτό είναι αναμενόμενο, αφού η ανάδειξη μίας παγκόσμιας αγοράς εργασίας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, αναμένεται να ασκεί μισθολογικές πιέσεις και όξυνση του ανταγωνισμού για τους εργαζόμενους της εγχώριας αγοράς εργασίας (Kristal, 2010). Αυτή η διαδικασία δεν αφορά μόνο τους ανειδίκευτους εργάτες, αλλά ενδέχεται να επηρεάζει αρνητικά ακόμα και το καταρτισμένο εργατικό δυναμικό των εύπορων οικονομικά χωρών, δεδομένου ότι οι μετανάστες των κρατών αυτών συγκαταλέγονται τόσο σε κατώτερα όσο και σε ανώτερα τμήματα της εισοδηματικής αναδιανομής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της εγχώριας προσφοράς εργασίας (Bojras, 2003) τόσο με ανειδίκευτο όσο και με εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ενισχύοντας έτσι τον εγχώριο ανταγωνισμό. Στη στήλη 4 του πίνακα 8 εισάγονται οι μεταβλητές ελέγχου ΔGDP_Growth (για την αποτύπωση του οικονομικού κύκλου), ΔGDP_Person και $\Delta Tert\_Edu$. Η μεταβλητή $\Delta Foreign\_Born$ παραμένει αρνητική και στατιστικά σημαντική, αλλά πλέον σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Ακόμη, ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π (ΔGDP_Growth) και το ποσοστό ολοκλήρωσης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ($\Delta Tert\_Edu$) είναι αρνητικά και στατιστικά μη σημαντικά.

Τέλος, η μεταβλητή της τεχνολογίας (ΔGDP_Person) είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Το αποτέλεσμα αυτό εναρμονίζεται με την οπτική της σύγχρονης νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας, στο πλαίσιο της οποίας η τεχνολογία και οι τεχνολογικές αλλαγές αποτελούν το βασικό παράγοντα μεταβολών στην

αναδιανομή του εισοδήματος. Βάση αυτής, οι τεχνολογικές εξελίξεις επιδρούν μεροληπτικά υπέρ της ειδικευμένης εργασίας, υποκαθιστώντας τους ανειδίκευτους εργάτες. Μία διαδικασία η οποία μετατοπίζει την εισοδηματική αναδιανομή υπέρ του καταρτισμένου και εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού (Stockhammer, 2015).

	(1)	(2)	(3)	(4)
Constant	-0.14671197* (0.07823178)	-0.16150680** (0.07876754)	-0.16185448** (0.07870592)	1.2035e-01* (6.2977e-02)
Δtrade	-0.06334585*** (0.00896242)	-0.06257856*** (0.00867291)	-0.06209717*** (0.00873074)	-3.6628e-02*** (1.0078e-02)
ΔFin_Glob	0.00093134 (0.00068902)	0.00089299 (0.00070950)	0.00091387 (0.00071167)	8.7613e-04* (5.2660e-04)
ΔUnion_Den	-0.04274821 (0.04686122)	-0.03346060 (0.04752909)	-0.03414371 (0.04786402)	-2.7031e-02 (4.5840e-02)
ΔUnemployment	-0.11518890** (0.05274405)	-0.10954914** (0.05511907)	-0.11131803** (0.05450812)	-1.1739e-01*** (3.8758e-02)
ΔGov_Consum	0.62994365*** (0.13738683)	0.63012464*** (0.13732773)	0.63235499*** (0.13748125)	4.2064e-01*** (8.7103e-02)
ΔTop_1%	-0.42152347*** (0.07394564)	-0.41816869*** (0.07471667)	-0.41573401*** (0.07585277)	-3.3979e-01*** (9.1371e-02)
ΔFemale_Par		0.07080062 (0.04579396)	0.07290495 (0.04639183)	-6.5951e-02 (5.4916e-02)
ΔForeign_Born			-0.02105735* (0.01176463)	-2.7058e-02*** (9.3238e-03)
ΔGDP_Growth				-1.8792e-02 (2.4614e-02)
ΔGDP_Person				-2.0162e-04*** (3.9074e-05)
ΔTert_edu				-2.7606e-02 (2.0667e-02)
Obs.	541		528	528

Σημειώσεις : Όλες οι μεταβλητές που παρουσιάζονται στο πίνακα είναι σε πρώτες διαφορές. Στις παρενθέσεις παρουσιάζονται τα εύρωστα τυπικά σφάλματα Driscoll & Kraay (1998). * επίπεδο σημαντικότητας 10%, ** επίπεδο σημαντικότητας 5%, ***επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Πίνακας 8. Μοντέλα χρονικής περιόδου 1991-2015 (εξαρτημένη ΔLabor_Comp)

5.Συζήτηση - Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να μελετήσει εμπειρικά τα αίτια όξυνσης της εισοδηματικής ανισότητας στις πιο ανεπτυγμένες χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. Μέσα από μία οπτική πολιτικής οικονομίας, μελετάται η επίδραση που έχουν στην εισοδηματική ανισότητα μία σειρά μακροοικονομικών - πολιτικών εξελίξεων, οι οποίες σχετίζονται με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και την εδραίωση του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού, ως μοντέλο διαχείρισης του συστήματος της αγοράς τις τελευταίες δεκαετίες. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται εμπειρικά η επίδραση που έχουν στην εισοδηματική ανισότητα : η παγκοσμιοποίηση, η χρηματιστικοποίηση, η ισχύς του κράτους πρόνοιας και η διαπραγματευτική ισχύς της εργασίας απέναντι στο κεφάλαιο, η οποία εκφράζεται μέσω του μεριδίου του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στους εργαζόμενους και μέσω της ισχύος των εργατικών συνδικάτων. Επιπλέον, γίνεται χρήση μίας σειράς μακροοικονομικών μεταβλητών ελέγχου που ενδέχεται να σχετίζονται με την εισοδηματική ανισότητα και την εισοδηματική αναδιανομή εν γένει.

Η επίδραση της παγκοσμιοποίησης (εμπορικής και χρηματοοικονομικής) στην εισοδηματική ανισότητα χρήζει περαιτέρω μελέτης και διερεύνησης, αφού τα παραγόμενα αποτελέσματα διαφέρουν μεταξύ των τριών βασικών μοντέλων, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις η μεταβλητή της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι στατιστικά μη σημαντική. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα από τις εκτιμήσεις των μοντέλων της παρούσας διπλωματικής, προκύπτει ότι η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει αρνητικά το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία. Αυτή η άνιση εισοδηματική αναδιανομή σχετίζεται με την όξυνση των οικονομικών συνδιαλλαγών με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Μία διαδικασία που αποτυπώνεται μέσα από την αποβιομηχανοποίηση και την ανάθεση βιομηχανικών εργασιών ρουτίνας σε χώρες με φθηνότερο εργατικό κόστος,

διαμορφώνοντας έτσι έναν νέο παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας. Υπό το πρίμα των παραπάνω εξελίξεων, ασκούνται πιέσεις στις επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων κρατών για μείωση του εργασιακού τους κόστους, με αρνητικές συνέπειες για τους ανειδίκευτους εργαζόμενους των χωρών αυτών, αλλά και τη διαπραγματευτική τους ισχύ. Αντιθέτως, μέσα από την όλη διαδικασία ενισχύεται η θέση της εργασιακής «ελίτ» και των διεθνοποιημένων επιχειρήσεων.

Χαρακτηριστικά, βάση των εμπειρικών αποτελεσμάτων, το σύνολο των εισαγωγών από τις αναδυόμενες – αναπτυσσόμενες οικονομίες (ως μεταβλητή για την αποτύπωση της παραπάνω διαδικασίας) συνδέεται θετικά με την όξυνση της εισοδηματικής ανισότητας στις ανεπτυγμένες χώρες. Αντίστοιχα, η πληθυσμιακή παγκοσμιοποίηση φαίνεται να δυσχεραίνει την αναδιανομή του εισοδήματος μεταξύ του εγχώριου εργατικού δυναμικού, αφού ασκεί μισθολογικές πιέσεις και αύξηση του ανταγωνισμού στις αγορές εργασίας των ανεπτυγμένων κρατών. Η χρηματιστικοποίηση σχετίζεται θετικά με την εισοδηματική ανισότητα, ενισχύοντας τα εισοδήματα των ευπορότερων κοινωνικών στρωμάτων. Η διαπραγματευτική ισχύς των εργαζομένων, εκφρασμένη μέσω του ποσοστού συμμετοχής σε εργατικά συνδικάτα και μέσω του ποσοστού του εθνικού εισοδήματος που αντιστοιχεί στην εργασία, φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην μείωση της εισοδηματικής ανισότητας και τη συσσώρευση πλούτου στα υψηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Όμως, ο καθοριστικός παράγοντας για μία δικαιότερη αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος είναι η ισχύς του κράτους πρόνοιας, ως απόρροια της εκάστοτε ισορροπίας ισχύος ανάμεσα στην εργατική και καπιταλιστική τάξη.

Η ανεργία επιδρά αρνητικά στο μερίδιο της εργασίας επί του εθνικού εισοδήματος, αφού αποτελεί παράγοντα υπονόμευσης της διαπραγματευτικής ισχύος των εργαζομένων και ιδιαίτερα των ανειδίκευτων. Από την άλλη πλευρά, λειτουργεί ως ευνοϊκός παράγοντας για τη διαπραγματευτική ισχύ των επιχειρήσεων, αφού τις επιτρέπει να πληρώνουν

χαμηλότερους μισθούς διατηρώντας τη προθυμία των εργαζομένων για εργασία. Επιπλέον, η διόγκωση των εισοδημάτων του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού φαίνεται να δυσχεραίνει την αναδιανεμητική διαδικασία, επιδρώντας αρνητικά στο ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι. Τέλος, η τεχνολογία και οι τεχνολογικές εξελίξεις επηρεάζουν επίσης αρνητικά την αναδιανομή του παραγόμενου εισοδήματος στις ανεπτυγμένες χώρες. Αυτή η αρνητικά σχέση μπορεί να ερμηνευθεί με βάση το γεγονός ότι η τεχνολογία επιδρά μεροληπτικά υπέρ της ειδικευμένης εργασίας, ενώ δυσχεραίνει τη θέση των ανειδίκευτων εργαζομένων. Επιπλέον, αποτελεί καταλύτη και διευκολύνει τη διαδικασία της εμπορικής ολοκλήρωσης με τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

6.Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Λαπαβίτσας, Κ. (2004). *Η Πολιτική Οικονομία της Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα : Παπαζήσης

Νικολάου, Ι. (2013). *Κοινωνική Οικονομία – Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα : Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alderson, A. S. (1999). Explaining Deindustrialization: Globalization, Failure, or Success? *American Sociological Review*, 64(5), 701. doi:10.2307/2657372

Alderson, A. S., & Nielsen, F. (2002). Globalization and the Great U-Turn: Income Inequality Trends in 16 OECD Countries. *American Journal of Sociology*, 107(5), 1244–1299. doi:10.1086/341329

Alemán, J. A. (2011). Cooperative Institutions and Inequality in the OECD: Bringing the Firm Back In*. *Social Science Quarterly*, 92(3), 830–849. doi:10.1111/j.1540-6237.2011.00794.x

Alexiou, C., Trachanas, E. & Vogiazas, S. (2021). Income inequality and financialization : a not so straightforward relationship. *Journal of Economic Studies*, 49(1), 95-111. <https://doi.org/10.1108/JES-05-2020-0202>

Assa, J. (2012). Financialization and its consequences: the OECD experience. *Finance Research*, 1(1). Retrieved from : [https://www.academia.edu/1377330/Financialization and its Consequences the OECD Experience](https://www.academia.edu/1377330/Financialization_and_its_Consequences_the_OECD_Experience)

Atkinson, A. B. (2015). *Inequality: What can be done?* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Atkinson, A., Piketty, T. & Saez, E. (2011). Top incomes in the long run of history. *Journal of Economic Literature*, 49(1), 3 – 71. Retrieved from : <https://eml.berkeley.edu/~saez/atkinson-piketty-saezJEL10.pdf>

Bair, J. (2005). Global Capitalism and Commodity Chains: Looking Back, Going Forward. *Competition & Change*, 9(2), pp. 153–180. doi:10.1179/102452905x45382

Baltagi, B. H. (2021). *Econometric Analysis of Panel Data* (6th ed.). Springer.

Barbieri, L. (2009). Panel unit root tests under cross – sectional dependence : an overview. *Journal of Statistics : Advances in Theory and Applications*, 1(2), 117-158. Retrieved from : [https://www.researchgate.net/publication/267090484 Panel Unit Root Tests under Cross-sectional Dependence An Overview](https://www.researchgate.net/publication/267090484_Panel_Unit_Root_Tests_under_Cross-sectional_Dependence_An_Overview)

Beckfield, J. (2006). European Integration and Income Inequality. *American Sociological Review*, 71(6) : 964–985. doi:10.1177/000312240607100605

Beckfield, J. (2009). Remapping Inequality in Europe : The Net Effect of Regional Integration on Total Income Inequality in the European Union. *International Journal of Comparative Sociology*, 50(5) : 486–509. doi:10.1177/0020715209339282

Bengtsson, E., & Ryner, M. (2014). The (International) Political Economy of Falling Wage Shares: Situating Working-Class Agency. *New Political Economy*, 20(3), 406–430. doi:10.1080/13563467.2014.951430

Bengtsson, E. (2014). Do unions redistribute income from capital to labour? Union density and wage shares since 1960. *Industrial Relations Journal*, 45(5), 389–408. doi:10.1111/irj.12065

Berman, S. (1998). *The Social Democratic Moment*. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press

Blanchard, O., & Johnson, D. R. (2012). *Macroeconomics (6th edition)*. U.S.A : Pearson Education Inc.

Bockel, L., & Tallec, F. (2005). Commodity Chain Analysis. Constructing the Commodity Chain Functional Analysis and Flow Charts. EASYPol, on-line resource materials for policy marking, Module 043. FAO. Retrieved from : <http://faculty.cbu.ca/lisyms/Libguide/commodity.pdf>

Borjas, G.J. (2003) The labor demand curve is downward sloping: Re-examining the impact of immigration on the labor market. *The Quarterly Journal of Economics* 118(4): 1335-1374.

Bradley D, Huber E, Moller S, et al. (2003) Distribution and redistribution in postindustrial democracies. *World Politics* 55(2): 193-228. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/25054218#metadata_info_tab_contents

Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The review of economic studies*, 47(1), 239-253. <https://doi.org/10.2307/2297111>

Bruton, H. J. (1998). A reconsideration of import substitution. *Journal of Economic Literature*. 36(2), 903–936. Retrieved from : <https://www.jstor.org/stable/2565125>

Calmfors, L & Driffill, J. (1988) Bargaining structure, corporatism and macroeconomic performance. *Economic Policy*, 3(6), 13–61. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/1344503#metadata_info_tab_contents

Centeno, M. A., & Cohen, J. N. (2012). The Arc of Neoliberalism. *Annual Review of Sociology*, 38(1), 317–340. doi: 10.1146/annurev-soc-081309-150235

Cohen, J. N., & Centeno, M. A. (2006). Neoliberalism and macroeconomic performance, 1980–2000. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol 606, 32 – 67. Retrieved from : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002716206288751>

Crafts, N. F. R. (1995). The Golden Age of Economic Growth in Western Europe, 1950-1973. *The Economic History Review*, 48(3), 429. doi : 10.2307/2598175

Croissant, Y., & Millo, G. (2018). *Panel data econometrics with R*. Hoboken, NJ : John Wiley & Sons

Cubel, A. & Sanchis, M. T. (2009). Investment and growth in Europe during the Golden Age. *European Review of Economic History*, 13(2), 219-249. doi:10.1017/s1361491609002500

De Hoyos, R. E., & Sarafidis, V. (2006). Testing for Cross-Sectional Dependence in Panel-Data Models. *The Stata Journal: Promoting Communications on Statistics and Stata*, 6(4), 482–496. doi:10.1177/1536867x0600600403

Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *The Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549–60. <https://doi.org/10.1162/003465398557825>

Eberhardt, M., & Teal, F. (2011). Econometrics for grumblers : a new look at the literature on cross-country growth empirics. *Journal of Economic Surveys*, 25(1), 109–155. doi:10.1111/j.1467-6419.2010.00624.x

Epstein, G. A. (2005). *Financialization and the World Economy*. Cheltenham, UK: Edward Elgar

Esping-Andersen, G. (1985). Power and Distributional Regimes. *Politics & Society*, 14(2), 223–256. doi:10.1177/003232928501400204

Feenstra, R. C. (1998) Integration of trade and disintegration of production in the global economy. *The Journal of Economic Perspectives*, 12(4), 31–50.

Flaherty, E. (2015). Top incomes under finance-driven capitalism, 1990 – 2010: power resources and regulatory orders. *Socio-Economic Review*, 13(3), 417–447. doi:10.1093/ser/mwv011

Glynn, A. (2006). *Capitalism Unleashed: Finance, Globalization and Welfare*. Oxford : Oxford Univiversity Press

Gustafsson, B., & Johansson, M. (1999). In Search of Smoking Guns: What Makes Income Inequality Vary over Time in Different Countries? *American Sociological Review*, 64(4), pp. 585. doi:10.2307/2657258

Hall, A., & Soskice, D. (2001). An Introduction to Varieties of Capitalism. In P. A. Hall and D. Soskice (eds) *Varieties of Capitalism*. New York: Oxford University Press

Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. New York : Oxford Univercity Press

Harvey, D. (2011). *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism*. New York: Profile Books.

Hobsbawm, E. (1995). *The Age of Extremes*. London : Abacus

Hsiao, C. (2007). Panel data analysis—advantages and challenges. *TEST*, 16(1), 1–22. doi:10.1007/s11749-007-0046-x

Jacobs, D. (1988) Corporate economic power and the state: A longitudinal assessment of two explanations. *American Journal of Sociology*, 93(4) : 852–881. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/2780606#metadata_info_tab_contents

Jacobs, D., & Myers, L. (2014). Union Strength, Neoliberalism, and Inequality. *American Sociological Review*, 79(4), 752–774. doi:10.1177/0003122414536392

Jaumotte, F., Lall, S., & Papageorgiou, C. (2013). Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization? *IMF Economic Review*, 61(2), 271–309. doi:10.1057/imfer.2013.7

Kalleberg, A. L. (2009). Precarious Work, Insecure Workers: Employment Relations in Transition. *American Sociological Review*, 74(1), 1 – 22. doi:10.1177/000312240907400101

Kang-Kook, L., & Md Abu Bakkar, S. (2021). Financialization and income inequality: An empirical analysis. *The Japanese political economy*, 47(2-3), 121-145. <https://doi.org/10.1080/2329194X.2021.1945465>

Kaplan, S. N., & Rauh, J. (2010). “Wall Street and Main Street : What Contributes to the Rise in the Highest Incomes? *Review of Financial Studies*, 23(3), 1004–1303. doi:10.1093/rfs/hhp006

Kollmeyer, C. (2009). Explaining Deindustrialization: How Affluence, Productivity Growth, and Globalization Diminish Manufacturing Employment. *American Journal of Sociology*, 114(6), 1644–1674. doi:10.1086/597176

Kollmeyer, C. (2015). Globalization and income inequality: How public sector spending moderates this relationship in affluent countries. *International Journal of Comparative Sociology*, 56(1), pp. 3–28. doi:10.1177/0020715215577869

Kollmeyer, C. (2017). Market forces and workers’ power resources: A sociological account of real wage growth in advanced capitalism. *International Journal of Comparative Sociology*, 58(2), 99–119. doi:10.1177/0020715217695376

Kollmeyer, C. (2018). Trade union decline, deindustrialization, and rising income inequality in the United States, 1947 to 2015. *Research in Social Stratification and Mobility*, 57, 1–10. doi:10.1016/j.rssm.2018.07.002

Korpi, W. (1985). Power Resources Approach vs. Action and Conflict: On Causal and Intentional Explanations in the Study of Power. *Sociological Theory*, 3(2), pp.31-45. Retrieved from : <https://www.jstor.org/stable/202223>

Krippner, G. (2011). *Capitalizing on Crisis: The Political Origins of the Rise of Finance*. Cambridge, MA : Harvard University Press

Kristal, T. (2010). Good Times, Bad Times. *American Sociological Review*, 75(5), 729–763. doi:10.1177/0003122410382640

Kristal, T. (2013). The Capitalist Machine: Computerization, Workers' Power, and the Decline in Labor's Share within U.S. Industries. *American Sociological Review*, 78(3), 361–389. doi:10.1177/0003122413481351

Kus, B. (2012), Financialisation and income inequality in OECD Nations: 1995–2007. *Economic and Social Review*, 43(4), 477-499. Retrieved from : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2290720

Lin, K.-H., & Tomaskovic-Devey, D. (2013). Financialization and U.S. Income Inequality, 1970 – 2008. *American Journal of Sociology*, 118(5), 1284 – 1329. doi:10.1086/669499

Mahler, V. A. (2004). Economic Globalization, Domestic Politics, and Income Inequality in the Developed Countries. *Comparative Political Studies*, 37(9), 1025–1053. doi:10.1177/0010414004268849

Meloni, W. P. & Stirati, A. (2021). What has driven the delinking of wages from productivity? A political economy-based investigation for high-income economies. *Post-*

Keynesian Economics Society (PKES). Retrieved from : <http://www.postkeynesian.net/downloads/working-papers/PKWP2104.pdf>

Menegaki, A. (2020). *A Guide to Econometric Methods for the Energy-Growth Nexus*. Academic Press

Milanovic, B., & Squire, L. (2005). Does Tariff Liberalization Increase Wage Inequality? Some Empirical Evidence. Working Paper. Cambridge, MA : National Bureau of Economic Research. Retrieved from : <https://www.nber.org/papers/w11046>

Moscone, F., & Tosetti, E. (2009). A Review and Comparison of Tests of Cross-Section Independence in Panels. *Journal of Economic Surveys*, 23(3), 528-561. doi:10.1111/j.1467-6419.2008.00571.x

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2008). *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. Paris : OECD Publishing

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2011). *Divided We Stand : Why Inequality Keeps Rising*. Retrieved from : <https://www.oecd.org/els/soc/49170768.pdf>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2012). *OECD Employment Outlook 2012*. OECD publishing. doi:10.1787/empl_outlook-2012-en

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Paris : OECD. doi: 10.1787/9789264235120-en

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). *Under Pressure : The Squeezed Middle Class*. Paris : OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/689afed1-en>

Palley, T. I. (2007). *Financialization : What It Is and Why It Matters*. Working Paper No. 525. Annandaleon-Hudson, NY : The Levy Economics Institute. Retrieved from : https://www.levyinstitute.org/pubs/wp_525.pdf

Peters, J. (2011). The Rise of Finance and the Decline of Organised Labour in the Advanced Capitalist Countries. *New Political Economy*, 16(1), 73 – 99. doi:10.1080/13563461003789746

Philippon, T., & Reshef, A. (2012). Wages and Human Capital in the U.S. Finance Industry: 1909–2006. *The Quarterly Journal of Economics*, 127(4), 1551–1609. doi:10.1093/qje/qjs030.

Pontusson, J., Rueda, D., & Way, C. R. (2002). Comparative Political Economy of Wage Distribution: The Role of Partisanship and Labour Market Institutions. *British Journal of Political Science*, 32(02), pp. 281–308. doi:10.1017/s000712340200011x

Reuveny, R & Li, Q. (2003) Economic openness, democracy, and income inequality an empirical analysis. *Comparative Political Studies* 36(5) : 575-601.

Rodrik, D. (2011). *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. New York: W.W. Norton.

Rudra, N. (2004). Openness, Welfare Spending and Inequality in the Developing World. *International Studies Quarterly*, Vol. 48(3), 683-709. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/3693528#metadata_info_tab_contents

Stiglitz, J. (2002). *Globalization and Its Discontents*. New York: W.W. Norton

Stockhammer, E. (2011). Neoliberalism, Income Distribution and the Causes of the Crisis. The Financial Crisis. In P. Arestis, R. Sobreira & J. L. Oreiro (eds), *The Financial Crisis : Origins and Implications*. UK : Palgrave Macmillan

Stockhammer, E. (2012) 'Financialization, Income Distribution and the Crisis', *Investigación Económica*, 71, 39 – 70. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/42779220#metadata_info_tab_contents

Stockhammer, E. (2013). Why Have Wage Shares Fallen? An Analysis of the Determinants of Functional Income Distribution. In M. Lavoie and E. Stockhammer (eds) *Wage - Led Growth*. International Labour Organization (ILO). Retrieved from : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/genericdocument/wcms_234602.pdf

Stockhammer, E. (2015). Determinants of the Wage Share : A Panel Analysis of Advanced and Developing Economies. *British Journal of Industrial Relations*, 55(1), 3–33. doi:10.1111/bjir.12165

Shield, S. 2012. *The International Political Economy of Transition: Neoliberal Hegemony and Eastern Central's Europe Transformation*, London : Routledge

Tanzi, V. & Schuknecht, L. (2000). *Public Spending in the 20th Century: A Global Perspective*. Cambridge, UK : Cambridge Univ. Press

Thelen, Kathleen (2001). Varieties of Labor Politics in Developed Democracies. In P. A. Hall and D. Soskice (eds), *Varieties of Capitalism*. New York: Oxford University Press.

Thompson, P. (2013). Financialization and the workplace: extending and applying the disconnected capitalism thesis. *Work, Employment and Society*, 27(3), 472–488. doi:10.1177/0950017013479827

Tilly, C. (1998). *Durable Inequality*. Berkeley : University of California Press

Tridico, P. (2012). Financial crisis and global imbalances: its labour market origins and the aftermath. *Cambridge Journal of Economics*, 36(1), 17–42. doi:10.1093/cje/ber031

Tridico, P., & Pariboni, R. (2017). Inequality, financialization, and economic decline. *Journal of Post Keynesian Economics*, 41(2), 236 - 259. <https://doi.org/10.1080/01603477.2017.1338966>

Tridico, P. (2017). The determinants of income inequality in OECD countries. *Cambridge Journal of Economics*, 42(4), 1009–1042. doi:10.1093/cje/bex069

Tugcu, C. T. (2018). Panel Data Analysis in the Energy-Growth Nexus (EGN). *The Economics and Econometrics of the Energy-Growth Nexus*, 255–271. doi:10.1016/b978-0-12-812746-9.00008-0

Vachon, T. E., Wallace, M., & Hyde, A. (2016). Union Decline in a Neoliberal Age. *Socius : Sociological Research for a Dynamic World*, 2, 1 - 22. doi:10.1177/2378023116656847

Van Arnum, B. M., & Naples, M. I. (2013). Financialization and Income Inequality in the United States, 1967-2010. *American Journal of Economics and Sociology*, 72(5), 1158–1182. <https://doi.org/10.1111/ajes.12036>

Verbeek, M. (2008). *A guide to modern econometrics*. England : John Wiley & Sons

Volscho, T. W. (2007). Unions, government employment, and the political economy of income distribution in metropolitan areas. *Research in Social Stratification and Mobility*, 25(1), 1–12. doi:10.1016/j.rssm.2006.09.003

Volscho, T. W., & Kelly, N. J. (2012). The Rise of the Super-Rich. *American Sociological Review*, 77(5), 679–699. doi:10.1177/0003122412458508

Vonyo, T. (2008). Post-war reconstruction and the Golden Age of economic growth. *European Review of Economic History*, 12(2), 221-241. doi:10.1017/s1361491608002244

Wahl, A. (2011). *The rise and fall of the welfare state*. London : Pluto Press

Wallace, M., Hyde, A. & Vachon, T. E. (2022). States of inequality : Politics, labor, and rising income inequality in the U.S. States since 1950. *Research in Social Stratification and Mobility*. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2022.100677>

Western, B. & Rosenfeld, J. (2011). Unions, norms, and the rise in US wage inequality. *American Sociological Review*, 76(4), 513-537. Retrieved from : <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0003122411414817>

Woods, A. (1994). *North-South Trade, Employment and Inequality : Changing Fortunes in a Skill-Driven World*. Oxford : Clarendon Press.

Wooldridge, J.M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press

Wooldridge, J. M. (2012). *Introductory econometrics : a modern approach*. Mason, Ohio : South-Western Cengage Learning,

Yu, Y., Zheng, X., & Han, Y. (2014). On the demand for natural gas in urban China. *Energy Policy*, 70, 57– 63. doi:10.1016/j.enpol.2014.03.032

Zalewski, D. & Whalen, C. (2010). Financialization and income inequality : a post Keynesian institutionalist analysis. *Journal of Economic Issues*, 44(3), 757-777. Retrieved from : https://www.jstor.org/stable/20778712#metadata_info_tab_contents

Zhang, J. Y. (2017). *The Rise of Market Concentration and Rent Seeking in the Financial Sector*. Discussion Paper No.72. Retrieved from : http://www.law.harvard.edu/programs/olin_center/fellows_papers/pdf/Zhang_72.pdf

7. Παράρτημα

Μοντέλα χρονικής περιόδου 1981-2019

Πίνακας Συσχετίσεων (Correlation Matrix)

	Gini	Top_1	Top_10	Fin_Glob	Gov_Consum	Imp_from_ldc
Gini	1.000000	0.768514	0.911194	-0.034258	-0.221672	0.654974
Top_1	0.768514	1.000000	0.852561	0.022312	-0.303592	0.615648
Top_10	0.911194	0.852561	1.000000	0.011165	-0.207587	0.680361
Fin_Glob	-0.034258	0.022312	0.011165	1.000000	0.048589	0.029367
Gov_Consum	-0.221672	-0.303592	-0.207587	0.048589	1.000000	-0.118939
Imp_from_ldc	0.654974	0.615648	0.680361	0.029367	-0.118939	1.000000
Labor_Comp	-0.050776	0.020885	-0.078864	0.164106	-0.158740	-0.072094
Market_Cap	0.305320	0.451850	0.426172	0.540347	-0.347397	0.285025
StockMark_TotVal	0.431598	0.491665	0.460530	0.329163	-0.378561	0.542530
Trade	-0.422985	-0.334302	-0.340492	0.666220	0.121058	-0.187618
Unemployment	0.037747	-0.062071	-0.042690	-0.104383	0.219465	-0.121263
Union_Den	-0.584271	-0.353656	-0.514531	-0.073031	0.401751	-0.404599

Πίνακας 9. Πίνακας συσχετίσεων μεταβλητών μοντέλων περιόδου 1981-2019

	Labor_Comp	Market_Cap	StockMark_Totval	Trade	Unemployment	Union_Den
Gini	-0.050776	0.305320	0.431598	-0.422985	0.037747	-0.584271
Top_1	0.020885	0.451850	0.491665	-0.334302	-0.062071	-0.353656
Top_10	-0.078864	0.426172	0.460530	-0.340492	-0.042690	-0.514531
Fin_Glob	0.164106	0.540347	0.329163	0.666220	-0.104383	-0.073031
Gov_Consum	-0.158740	-0.347397	-0.378561	0.121058	0.219465	0.401751
Imp_from_ldc	-0.072094	0.285025	0.542530	-0.187618	-0.121263	-0.404599
Labor_Comp	1.000000	0.141425	0.073450	0.141628	0.060266	-0.107447
Market_Cap	0.141425	1.000000	0.611084	0.271547	-0.228781	-0.237859
StockMark_TotVal	0.073450	0.611084	1.000000	0.085972	-0.169868	-0.352335
Trade	0.141628	0.271547	0.085972	1.000000	-0.152946	0.204986
Unemployment	0.060266	-0.228781	-0.169868	-0.152946	1.000000	-0.089654
Union_Den	-0.107447	-0.237859	-0.352335	0.204986	-0.089654	1.000000

Πίνακας 10. Πίνακας συσχετίσεων μεταβλητών μοντέλων περιόδου 1981-2019

Έλεγχοι διαστρωματικής εξάρτησης

Residual Cross-Section Dependence Test

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation) in residuals

Periods included: 39

Cross-sections included: 17

Total panel (unbalanced) observations: 568

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	640.3824	136	0.0000

Πίνακας 11. Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης των καταλοίπων για το μοντέλο της χρονικής περιόδου 1981-2019 (Εξαρτημένη μεταβλητή Gini)

Residual Cross-Section Dependence Test

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation) in residuals

Periods included: 39

Cross-sections included: 17

Total panel (unbalanced) observations: 568

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	777.8366	136	0.0000

Πίνακας 12. Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης των καταλοίπων για το μοντέλο της χρονικής περιόδου 1981-2019 (Εξαρτημένη μεταβλητή Top_10)

Residual Cross-Section Dependence Test

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation) in residuals

Periods included: 39

Cross-sections included: 17

Total panel (unbalanced) observations: 568

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	1286.715	136	0.0000

Πίνακας 13. Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης των καταλοίπων για το μοντέλο της χρονικής περιόδου 1981-2019 (Εξαρτημένα μεταβλητή Labor_comp)

Μοντέλο χρονικής περιόδου 1991-2015

Πίνακας Συσχετίσεων (Correlation Matrix)

	Fin_Glob	Gov_Consum	Imp_from_Idc	Labor_Comp	Market_Cap	StockMark_TotVal	Trade
Fin_Glob	1.000000	-0.043954	-0.123324	0.102296	0.173590	-0.005617	0.757752
Gov_Consum	-0.043954	1.000000	-0.096457	-0.009814	-0.326472	-0.262368	0.020884
Imp_from_Idc	-0.123324	-0.096457	1.000000	0.029428	0.142692	0.539924	-0.281428
Labor_Comp	0.102296	-0.009814	0.029428	1.000000	0.276247	0.122140	0.019354
Market_Cap	0.173590	-0.326472	0.142692	0.276247	1.000000	0.502595	0.152317
StockMark_TotVal	-0.005617	-0.262368	0.539924	0.122140	0.502595	1.000000	-0.097220
Trade	0.757752	0.020884	-0.281428	0.019354	0.152317	-0.097220	1.000000
Unemployment	0.048862	0.224192	-0.099516	0.171532	-0.223753	-0.131391	-0.056726
Union_Den	-0.007805	0.262070	-0.410459	0.170381	-0.198201	-0.317886	0.222878
Female_Par	0.130017	-0.040142	0.019492	-0.027868	0.326603	0.120935	0.046372
Foreign_Born	0.215416	-0.160763	-0.104226	0.150657	0.287962	0.053739	0.153703
GDP_Growth	0.065719	-0.254446	-0.115393	-0.280311	0.043518	0.024281	0.161674
GDP_Person	0.506722	-0.208132	0.106636	0.489694	0.222657	0.178834	0.465334
Tert_Edu	0.286947	-0.082138	0.477065	-0.259735	0.222558	0.386624	0.146479

Πίνακας 14. Πίνακας συσχετίσεων μεταβλητών μοντέλων περιόδου 1991-2015

Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης (Breusch-Pagan LM Test)

Residual Cross-Section Dependence Test

Null hypothesis: No cross-section dependence (correlation) in residuals

Periods included: 25

Cross-sections included: 19

Total panel (unbalanced) observations: 457

Test	Statistic	d.f.	Prob.
Breusch-Pagan LM	1217.172	171	0.0000

Πίνακας 15. Έλεγχος διαστρωματικής εξάρτησης των καταλοίπων για το μοντέλο της χρονικής περιόδου 1981-2019 (Εξαρτημένη μεταβλητή Labor_Comp)

Second Generation Unit Root Test (CIPS Test)

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-2.58394	>=0.10	CIPS:	-2.31610	>=0.10
Series: Top_10			Series: GINI		

Πίνακας 16. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Gini και Top_10

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-3.34618	<0.01	CIPS:	-2.42897	>=0.10
Series: Labor_Comp			Series: Fin_Glob		

Πίνακας 17. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Labor_Comp και Fin_Glob

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-2.29922	>=0.10	CIPS:	-2.37174	>=0.10
Series: Gov_Consum			Series: Imp_from_ldf		

Πίνακας 18. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Gov_Consum και Imp_from_ldc

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-1.90595	≥ 0.10	CIPS:	-1.75599	≥ 0.10
Series: Market_Cap			Series: StockMark_TotVal		

Πίνακας 19. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Market_Cap και StockMark_TotVal

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-2.71605	< 0.10	CIPS:	-1.77205	≥ 0.10
Series: Trade			Series: Unemployment		

Πίνακας 20. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Trade και Unemployment

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-1.53421	>=0.10	CIPS:	-1.79078	>=0.10
Series: Union_Den			Series: Top_1		

Πίνακας 21. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των Union_Den και Top_1

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-1546.98797	<0.01	CIPS:	-2.35999	>=0.10
Series: Female_Par			Series: Foreign_Born		

Πίνακας 22. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των μεταβλητών Female_Par και Foreign_Born

CIPS unit root test			CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root			Null hypothesis: Unit root		
Test results:			Test results:		
Statistic	t-stat	p-value	Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-3.21110	<0.01	CIPS:	-1.82650	>=0.10
Series: GDP_Growth			Series: GDP_Person		

Πίνακας 23. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS των μεταβλητών GDP_Growth και GDP_Person

CIPS unit root test		
Null hypothesis: Unit root		
Test results:		
Statistic	t-stat	p-value
CIPS:	-1.24214	>=0.10
Series: Tert_Edu		

Πίνακας 24. Έλεγχος μοναδιαίων ριζών CIPS μεταβλητής Tert_Edu